

SEĆANJA NA IVANA STAMBOLIĆA

Čovek socijalizma sa ljudskim likom

U organizaciji Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji, povodom trogodišnjice smrti Ivana Stambolića, u beogradskom Medija-centru održan je 26. avgusta skup sećanja. Tom prilikom su, u prisustvu više članova i simpatizera Društva, predstavnika drugih institucija koje su se borile da se sazna istina o otmici i ubistvu Ivana Stambolića, ostalih Stambolićevih poštovalaca, kao i brojnih predstavnika javnih glasila, govorili predsednik i potpredsednik Društva za istinu o NOB-u prof. dr Radoslav Ratković i Svetozar Oro i jedan od nekadašnjih neposrednih Stambolićevih saradnika publicista Milenko Marković.

Otvarajući skup, dr Radoslav Ratković je naglasio da povod za njegovo održavanje nije samo činjenica što je Ivan Stambolić bio član i jedan od osnivača Društva. Kao dublje razloge naznačio je okolnosti pod kojima je Stambolić ubijen kao i to da "mračnjaštvo tog ubistva baca pravo svetlo na karakter društva u kome je ono moglo da se dogodi".

Ratković je, između ostalog, rekao:

● Reč je o društvu koje je pretvoreno u mračnu jazbinu gde ljudi nestaju bez traga i glasa. I to ne obični ljudi već i onaj ko je bio legalni i legitimni predsednik države. I sada kreator te jazbine javlja iz Haga da o tome ništa ne zna i time pokazuje da u njemu nema ni traga ljudskosti, ni trunke kajanja. A kad takvu bahatost ispoljava kao zatvorenik, jasno je kakav je tek bio na vlasti.

● Predstoji suđenje za ovaj zločin. No, samo je fama da nema istine dok je sud ne utvrdi, da Milošević nije kriv dok se to sudski ne dokaže. On je kriv već i na osnovu toga ko je mogao i ko je izdavao ovakva naređenja. Sud će sada obaviti svoj posao ali time će se doći samo do dela istine. Treba šire sagledati društvena i politička značenja uklanjanja Ivana Stambolića imajući na umu da je on bio predstavnik trenda razvoja u pravcu socijalizma sa ljudskim likom. Do zaverе je i došlo da bi taj trend bio zaustavljen. To moramo da shvatimo da bismo znali gde smo, kako smo do toga došli i kako iz toga da izađemo.

● Ivan Stambolić je bio zastupnik onog rešenja nacionalnog pitanja na zapadnom Balkanu koje je ovde bilo inaugurisano tekovinama narodnooslobodilačke borbe.

Protiv toga su ustale fašističke i fašistoidne snage, nekadašnji saradnici sa okupatorom i njihovi sledbenici. Milošević je samo formalno zadržao socijalističke atribute a faktički je krenuo na poništavanje zajedništva i ravnopravnosti među narodima sa ciljem da se vrati dominacija jedne partije i jednog naroda čime se krenulo u bratoubilačke ratove. Tragična pogibija Ivana Stambolića do kraja je razgoltila sve kamuflaže, pokazala da je reč o dve opcije koje se apsolutno isključuju.

Podsećajući da je Ivan Stambolić bio jedan od osnivača Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. i da ga je svesrdno podržavao sve do kraja života, o čemu se inače malo zna, Svetozar Oro je naglasio i:

● Posle 8. sednice CK SKS, Ivan Stambolić je bio najprogonjenija ličnost u Srbiji. Utočište je našao u porodici, podršku kod Ante Markovića a treće uporište bio mu je krug ljudi iz koga je izraslo Društvo za istinu o NOB-u.

● Oko ravnopravnosti naroda i drugih osnovnih tekovina NOB-a i Titovog vremena okupili su se ljudi, a među njima i Ivan, koji su smatrali da se te vrednosti moraju braniti jer su dobro shvatali zašto se na njih nasrće - bile su smetnja hegemonističkoj politici i aspiracijama politike

koja je 8. sednicom krenula u opštu ofanzivu.

● U vreme kada se moralo voditi računa da Društvo ne daje povode vlastima da ga zabrane i kada je Ivan bio proganjan i uhođen, bilo je dogovoreno da ga Društvo ne istura u prvi plan, da on bira vreme, način i mesto gde će i kako nastupiti. Okrugli sto "Stvaranje i razaranje Jugoslavije" - prvi skup kojim se Društvo šire predstavilo javnosti i steklo autoritet na svim prostorima nekadašnje Jugoslavije - uz punu podršku Ivana Stambolića održan je pod krovom institucije kojoj je on tada bio na čelu. A tada je bila hrabrost i organizovati skup ovakvog karaktera i biti mu domaćin.

● "Put u bespuće" Ivana Stambolića knjiga je kojoj se stalno moramo vraćati. A njena je osnovna poruka da je neophodno oslobađati se opsesije o teritorijalno velikoj Srbiji; ona svoju veličinu mora da potvrdi i dokaže na drugi način.

"Ideje, misli i stavovi koje je u toku svog plodonosnog života zastupao Ivan Stambolić - nadživljavaju fizičku smrt pojedinca", reči su Milenka Markovića, glavnog govornika na skupu sećanja na Ivana Stambolića.

(Izlaganje Milenka Markovića - strane 4. i 5)

ZAKON O REHABILITACIJI PRIPREMA SE GOTOVO U POTAJI Društvo uputilo amandmane

U toku leta, Vlada Republike Srbije razmatrala je Predlog zakona o rehabilitaciji političkih osuđenika i kažnjenika, prihvatila ga u načelu, podnela dva svoja amandmana i prosledila ga Narodnoj skupštini Srbije. Predlog ovog zakona nije nigde publikovan te javnost s njim skoro da nije upoznata.

Predložila ga je poslanička grupa DHSS - Samostalna Srbija, a u njegovom prvom članu konstatuje se da se predloženim zakonom uređuje "rehabilitacija lica koja su, kao žrtve političke ili ideološke represije, lišena života ili slobode, odnosno koja su kažnjena ili osuđena u periodu od 9. marta 1945. do dana stupanja na snagu ovog zakona, bez obzira na to da li je protiv tih lica vođen propisani postupak."

Društvo za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji podržava da se rehabilituju sve nevine žrtve prošlosti pri čemu Zakon o rehabilitaciji ne bi smeo da bude "more bez obala", niti povod za političke manipulacije i šidardžijske poduhvate pojedinih političkih stranaka i grupacija a preko leđa i na račun svih građana Srbije. Zato je neophodno da se unapred sagledaju sve moguće posledice ovog zakona i da se sa svim ovim unapred detaljno obavesti javnost.

Narodnoj skupštini Srbije upućeni su amandmani na predloženi Zakon o rehabilitaciji političkih osuđenika i kažnjenika kojima se traži učešće predstavnika Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945. u postupku priznavanja statusa rehabilitovanih lica.

POVODOM SKUPŠTINSKE
RASPRAVE O KOSOVU I METOHIJI

Opasna su ishitrena rešenja

Uoči zasedanja Narodne skupštine Srbije na kome se, u atmosferi koju je stvorio novi talas terorizma i nasilja, raspravljalo o problemu Kosova i Metohije, Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji upozorilo je da je krajnje opasno svako zagovaranje ishitrenih rešenja. Tim povodom naglašeno je i:

- Ako se istinski žele postepeno stabilizovanje stanja i stvaranje uslova za povratak i normalan život Srba i ostalih nealbanskih građana na Kosovo, opravdana ogorčenost zbog beskrupuloznih zločina ne bi smela da nadvlada prisebnost u postupku traganja za realno mogućim i prihvatljivim rešenjima do kojih se može stići samo razgovorima, pregovorima i dogovorima, a nikako silom i tvrdoglavim nametanjima isključivih interesa jedne ili druge strane.

- U svakom slučaju, mora se računati na duže prisustvo međunarodne zajednice na Kosovu te je neophodno stalno i energično insistirati da njene institucije u ostvarivanju Rezolucije 1244 deluju blagovremeno, efikasno i principijelno, što do sada nije ispoljeno u dovoljnoj meri. Najnovija sednica Saveta bezbednost posvećena ovom problemu u tom smislu je ohrabrujuća okolnost kao nagoveštaj jačanja uloge OUN i efikasnosti njenih institucija na Kosovu koje u protekle četiri godine nisu obezbedile uslove za bezbedan život i povratak prognanih Srba i ostalih nealbanskih građana, niti privede odgovornosti izvršioce mnogobrojnih zločina. Zato u tom pravcu treba očekivati a i podsticati njihove konkretne i odlučne mere.

- Nova eskalacija albanskog terorizma i bezumnog ekstremizma koji ne preza ni od ubistava dece - težak je ispit i za albansku i za srpsku stranu kao i provera koje su političke snage spremne i sposobne za konstruktivan dijalog. Osuda tuđeg uz prećutkivanje ili čak opravdavanje sopstvenog ekstremizma faktički je izbegavanje tog dijaloga. Zato se i na prepoznavanju i osudi nosilaca ekstremizma u sopstvenoj sredini dokazuje stvarna opredeljenost i sposobnost za traženje realno mogućeg kosovskog modela.

- Pitanje Kosova ne sme da se uvrsti u švicardžijske poduhvate političkih stranaka pa ni u vreme njihovih predizbornih nadmetanja. Ono je, međutim, prava šansa za afirmaciju modernih reformskih i demokratskih snaga sposobnih da stvaraju vizije i sagledavaju budućnost. Pri tome se stalno mora imati u vidu da je ekonomski preporođena i prosperitetna, svestrano demokratizovana Srbija - najbolji ambijent i za trajno razrešenje kosovskog problema.

VOJVODINA

Cveće na mestu Stambolićeve pogibije

U ime Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji, delegacija u kojoj su bili Živko Blagojević, Vukašin Lončar i Bogdan Tankosić položila je 25. avgusta cveće na Fruškoj gori gde je tri godine ranije ubijen Ivan Stambolić.

Istoga dana venac je položila i delegacija Odbora za postavljanje spomen-obeležja na ovom mestu. Društvo za istinu, koje je jedan od inicijatora za postavljanje ovog spomenika, u Odboru predstavljaju Georgije Jovičić i Boško Krunic, a u njegovom sastavu su i predstavnici Reformista Vojvodine, opštine Irig, Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića i Helsinškog odbora.

Po rečima Ace Đukićina, predsednika pomenutog odbora, spomen-obeležje treba da bude postavljeno sledeće godine. Rešenje podrazumeva da se sačuva autentičnost mesta pogubljenja. Jama u kojoj su nađeni posmrtni ostaci Ivana Stambolića biće zaštićena neprobojnim staklom sa odgovarajućim informacijama. Sastavni deo spomen-obeležja biće i tronožac od metalnih šina visok 16 metara koji će biti postavljen na putu Irški venac-Zmajevac-Brankovac kao putokaz do mesta Stambolićeve pogibije.

Akademija u oktobru

Pokrajinski odbor i Novosadska podružnica Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji pripremaju skup - svečanu akademiju koja treba da se održi tokom oktobra u Novom Sadu povodom 60. godišnjice II zasedanja AVNOJ-a i ostalih istorijskih događaja iz 1943. godine.

Te godine su u Vojvodini, kao sastavni deo NOB-a, formirani gotovo svi pokrajinski organi, počev od Glavnog štaba i Glavnog narodnooslobodilačkog odbora Vojvodine.

Predviđa se da se ovaj skup održi u zgradi Skupštine Vojvodine. Otvoriće ga predsednik Pokrajinskog odbora Društva Georgije Jovičić, a referat će tom prilikom podneti dr Ranko Končar, upravnik Muzeja Vojvodine.

Đ. MILUTINOVIC.

Saopštenje povodom smrti Miloša Minića

Povodom smrti Miloša Minića, Unija socijalista Vojvodine izdala je saopštenje u kome se, između ostalog, ističe:

- Miloš Minić jedno je od najsvetlijih imena socijalističkog i komunističkog pokreta i krupno ime ukupnog političkog života Srbije i Jugoslavije XX veka. Vrsni državnik i diplomata, umni političar, istaknuti publicista, zapamćen kao svetski afirmisani stegonoša pokreta nesvrstanih, kao veliki borac za istinsku ravnopravnost država i naroda sveta i za punu demokratizaciju međunarodnih odnosa, prepoznatljiv je i kao autor većeg broja knjiga bez kojih se zasigurno teško može pisati i razumeti najnovija istorija zemlje, naroda i pokreta kojima je svim srcem pripadao i posvetio im nesebično celog sebe.

- Bio je veliki sin srpskog naroda sa izuzetnim sluhom za njegove istinske težnje i trajne interese. Upravo stoga bio je i dosledni internacionalista, Jugosloven i istinski privrženik društva socijalne pravde. Bio je odlučni zagovornik demokratskog federalizma i pune ravnopravnosti svih u jugoslovenskoj zajednici naroda, temeljito decentralizovane Srbije i široke lokalne samouprave, kao i pune autonomije njenih pokrajina. U želji da to jasno do kraja života demonstrira, prihvatio je da bude počasni član Unije socijalista Vojvodine, na šta smo mi kao ljudi ponosni i za šta smo mu kao politička organizacija duboko zahvalni.

Stojovići u NOR-u

CRNA GORA

U Danilovgradu je u izdanju "Grafo-gosta" izašla iz štampe knjiga Zarije J. Stojovića "Stojovići u narodnooslobodilačkom ratu 1941-1945."

Bratstvo Stojovića, koji pripadaju Martinićima kao delu šireg plemena Bjelopavlića, dalo je, od najmlađe do najstarije generacije, veliki broj učesnika narodnooslobodilačke borbe od kojih je 11 poginulo, sedam je nosilaca "Partizanske spomenice 1941", a 13 steklo oficirske činove u toku NOR-a. O svima njima i njihovom doprinosu NOB-u - upravo je reč u pomenutoj knjizi pri čemu su dati i osnovni podaci o poreklu Stojovića i okolnostima u kojima je pokrenuta i vođena narodnooslobodilačka borba u ovom kraju.

Autor knjige Zarija J. Stojović, skojevac iz srednjoškolskih klupa, učesnik NOB-a od prvih ustaničkih dana, politički komesar od čete do divizije, general-potpukovnik u penziji, prethodno je objavio radove "Gostilje u NOR-u 1941-1945", "Gerila i rad za NOP april 1942-septembar 1943", "NOP u podgoričkom srezu od januara do septembra 1943" i knjigu "Burna vremena 1935-1945".

ZABELEŽENO 28. JULA 1992.

O samoupravljanju, danas

Preispitujem često sopstvena uverenja o mnogo čemu prošlom i sadašnjem, pa i o samoupravljanju, iz ugla sadašnjih zbivanja u nekadašnjoj Jugoslaviji.

Danas "drvlje i kamenje" bacaju na samoupravljanje i oni koji su se u njega kleli. Opametilo se društvo, rekao bi čovek, kad ga ne bi morilo gađenje na te pojave i takve ljude. Svako doba ima svoje karijeriste i konjunkturiste, a u ovih nekoliko poslednjih godina u velikim promenama za kratko vreme nakotilo ih se na sve strane tušta i tma, skoro kao nikad do sad.

Samoupravljanje i kao teorija i kao praksa odbačeno je u svim državicama nastalim u procesu raspada SFRJ. Nova ideologija je: u privredi - neoliberalizam, u političkoj organizaciji društva - višestranačka parlamentarna demokratija; "nova" ideologija u zemljama nastalim u procesu raspada istočnog vojno-političkog bloka, raspada SSSR-a, raspada "realnog socijalizma", raspada Jugoslavije - ideologija stara više od dva veka.

Ni sa gledišta odnosa između društvenih klasa, ni s gledišta demokratije, to ne donosi progres već nazadak, što se tiče Jugoslavije. S gledišta socijalnih odnosa i klasne borbe doneće povećavanje zateg-

MILOŠ MINIĆ (1914-2003)

aparata države u delokrugu koji mu ustav i zakoni odrede u uslovima privatne svojine nad sredstvima za proizvodnju i tržišne privrede. To je sada ideal upravljačkih slojeva, i onih iz vlade i onih iz opozicionih stranaka, ne samo u Srbiji, nego u svim novim državicama. To je uhodani društveni i politički sistem zemalja Zapada sa svojim prednostima i nakaznostima. Nije trebalo ni dve godine života višepartijskog sistema u nas pa da se ispolji pojava, dobro poznata u političkom životu na Zapadu, da vrhovi političkih stranaka "u ime naroda" već odiučuju o svemu važnom, tj. pojava nazvana na Zapadu "partikratizam". U nas će, s obzirom na društvene uslove, normalno biti primitivniji i grublji.

S gledišta nacionalnih odnosa promene koje su u toku donele su suprotstavljene nacionalne frontove, nacionalne homogenizacije, nacionalne programe, stranke koje se takmiče u nacionalizmu, međunarodne ratove, šovinističke i verske mržnje i ratne zločine.

Nacionalno pitanje je u doječerašnjoj Jugoslaviji bilo uvek živ, "vruć" problem, čak i onda kad smo verovali da smo našli

problem, a položaj nacije izveden iz položaja čoveka, u uslovima čvrstih i stabilnih garancija svih prava čoveka i građanina, svih demokratskih prava i političkih, i socijalnih, i ekonomskih, i kulturnih, i to čoveka kao individue i kao pripadnika nacije, nacionalne manjine, etničke grupe i tsl.

Samoupravljanje u teoriji trebalo je da učini izlišnim političko organizovanje na nacionalnoj osnovi (nacionalne stranke, nacionalni pokreti). Samoupravljanje je trebalo da obezbedi da se ljudi udružuju na osnovu ideloških i političkih uverenja i opredeljenja, a ne na osnovu nacionalne, verske ili rasne pripadnosti.

Samoupravljanje je proživljavalo početne periode svog razvoja u bivšoj Jugoslaviji - ukupno 30-40 godina. Širile su se i na razvijenom zapadu pojave participacije i druge pojave čije jezgro je bila ideja samoupravljanja. U vremenski kratkom periodu samoupravljanje nije imalo vremena da izvrši sopstvenu kritiku vlastite prakse i otvori puteve svog daljeg razvoja, izlaska iz krize u koju je zapalo, pre svega, zbog birokratizacije političkog, ekonomskog i celokupnog društvenog sistema u Jugoslaviji, kao i zbog krutog, dogmatskog, šematskog organizovanja samoupravljanja i čitavog društvenog sistema.

Samoupravljanje su srušili i odbacili nacionalistički pokreti (stranke, struje) kad su u dubokoj ekonomskoj, političkoj i opštoj krizi društva u Jugoslaviji postale dominantne i vladajuće snage. Te snage nisu mogle koegzistirati sa samoupravljanjem, koje nacionalno, uski nacionalni interes, "nacionalni program" ne stavlja u prvi plan. Samoupravljanje i nacionalizam su u nepomirljivoj suprotnosti.

I demokratija i nacionalizam su u nepomirljivoj suprotnosti, pa je samoupravljanje to isto, jer je samoupravljanje jednako demokratiji, u stvari, šira demokratija (u teoriji, a u praksi je to tek trebalo da se dokaže i potvrdi) od bilo kog vida parlamentarne demokratije.

Nacionalizam ne može dugo koegzistirati ni sa okrnjenom demokratijom. Svi nacionalistički programi, bez obzira na to koliko bi se njihovi nosioci kleli u demokratiju, sve nacionalističke politike nužno traže i teže nedemokratskom, autokratskom političkom i društvenom uređenju, etatističkom i birokratskom, ukoliko se ne izrodi u fašističko. A velike ideje samoupravljanja kao oblika demokratije i socijalizma kao demokratskog društva ne mogu i neće ostati sahranjene zauvek na prostorima nekadašnje Jugoslavije, ma kako to izgledalo malo verovatno u sadašnjim teškim vremenima bratoubilačkih ratova.

Oproštajna reč Jelice Minić

Dragi oče,

Neizmerno žalimo za tobom. Tvoja deca, unuci i praunuci, tvoji iskreni prijatelji.

Sa tobom smo, kao na nekom splavu, preplovili mnoge lepe i teške godine, oslonjeni na tvoju mudrost, hrabrost i dobrotu.

Bio si veliki državnik, diplomata, hrabri hroničar opasnih godina i sasvim jednostavan i plemenit čovek. Čovek malih stvari. Čovek koji prihvata da ponese i tuđu nevolju. Bilo te je lako voleti i poštovati. Bilo te je lako slediti.

Tvoje delo je obeležilo vreme u kome si živeo. Jasna istorijska vertikala u surovim balkanskim vremenima. Naslonjen na najlepše likove savremene istorije Srbije.

Mama je uvek bila pored tebe i onda kada je otišla. Njena mala slika kojoj si uputio svoj poslednji pozdrav. Najvažnija planeta u tvom ljudskom svemiru.

Dragi radoznali oče,

Za tebe je život bio divna velika avantura u koju si pošao u svojim opančićima iz Preljine i učestvovao svim svojim bićem do poslednjeg daha.

Hvala ti što si nas naučio da volimo ljude i da se ne bojimo teškoća. Hvala ti što si verovao u ravnopravnost ljudi, nacija, vera i kultura i dao nam duhovni pasoš za ceo svet. Hvala ti što si čitavog života ostao antifašista i borio se protiv nasilja, šovinizma i mnogih sramnih dela predstavnika svoga naroda koji si voleo i kojim si se ponosio. Bio si njegov plemeniti izdanak.

nutosti i sukoba u odnosima između društvenih klasa. U kombinaciji s privatizacijom donosi radikalnu promenu klasne strukture društva i aktuelizovanje klasnih sukoba i borbi. S gledišta demokratije donosi klasično "pravo građana da jednom u četiri godine bira svoje predstavnike", od onih koje ponude vrhovi političkih stranaka, koji će mu krojiti uslove rada i života, socijalna i građanska prava i položaj u društvu. Za sve ostalo staraće se birokratizovani

trajno rešenje u federativnom uređenju Jugoslavije. S evolucijom društva i promenom uslova i u nacionalnim odnosima uvek je iznova na dnevni red dolazilo nacionalno pitanje, u smislu nastajanja potrebe za novim rešenjima u uređivanju nacionalnih odnosa - zajedničkog života iz etape u etapu razvoja višenacionalne društvene zajednice.

Samoupravljanje je trebalo da postane proces u kome je položaj čoveka glavni

Okrugli sto "Antifašistički NOR u Jugoslaviji i savremenost"

Pozivu za učešće na trećem "okruglom stolu" Društva za istinu o antifašističkom NOB-u do kraja avgusta odazvalo se 46 istaknutih učesnika NOB-a, naučnika, publicista, političara i ostalih.

Reč je o skupu "Antifašistički NOR u Jugoslaviji i savremenost" za koji se planiralo da se održi krajem novembra 2003. godine u okviru obeležavanja 60. godišnjice II zasedanja AVNOJ-a. Prema sadašnjim okolnostima, pouzdano je da će u to vreme Društvo za istinu o antifašističkom NOB-u organizovati akademiju a termin "okruglog stola" još se ne može definitivno utvrditi. Dva su osnovna razloga: nedostatak materijalnih sredstava s kojim se Društvo hronično suočava i ideja da suorganizator skupa bude Istorijski institut Crne Gore.

Među potencijalnim učesnicima, to jest onima koji su izrazili spremnost da pripreme saopštenja za skup 16 ih je iz Srbije a među njima pet iz Vojvodine; četiri iz Makedonije, pet iz Slovenije, šest iz Hrvatske, tri iz Crne Gore, 12 iz Bosne i Hercegovine. To, međutim, nije definitivna broj jer se nastoji da se na skupu pojave pripadnici svih generacija kao i sastav koji će omogućiti sučeljavanje različitih viđenja i karakter primeren "okruglom stolu".

Pomogli su Društvu

U periodu od marta do septembra 2003. godine novčanim priložima rad Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji podržali su: Jovan Miloš, Blažo Mandić, Žika Stojšić, Mate Čurčija, Abdulah Mujanović, Vesna Hrnjak, Mihajlo Brajović, Vladimir Maričić, Edib Hasanagić, Branko Kolšek, Konrad Kolšek, Ksenija Papić, Gojko Brajović, Brankica Žarković, Radovan Pantović, Sidonija Krajnović, Mira Šušar, Nada Lah, Stipe Šušar, Novak Anđelić, Đuro Rodić, Jovica Hadživasileva, Sinan Hasani, Slaviša Numić, Trpe Jakovlevski, Koča Bitoljanu, Jelica Bitoljanu, Pero Kolundžija, Petar Matić, Ibrahim Latifić, Milivoj Despot, Ognjen Grković, Petar Stambolić, Petar Babić, Ismet Redžić, Velimir Drakulović, Miloš Stanimirović, Janko Milobratović, Nikola Kmezić, Radomir Vujošević, Vitomir Sudarski, Tugomir Džalto, Vladimir Marković, Svetozar Oro, Đorđe Piljević, Stevo Dragelj, Džemal Fejzo, Rade Vukosav, Živko Blagojev, Mile Mileusnić, Goran Cetinić, Slavko Čukić, Sabeta Buljubašić, Šarif Buljubašić, Laza Čović, Žarko Sudžum, Dimitrije Bajalica, Fadil Taslaman, Milka Ađanski, Jan Pinčir Sinko, Branislav Jovanović, Vjera Ivanović, Branko Stanić, Milan Stanić, Dragoslav Dimitrijević Belj.

MILENKO MARKOVIĆ NA SKUPU

Tragičan ulog

Proteklo je tri godine otkako je Ivan Stambolić mučki ubijen. Toliko približno bilo je potrebno da se sazna ko su izvršio, kako je i gde je ubijen, ali još uvek se očekuje da se sazna i ko su nalogodavci tog monstruoznog ubistva. Kad bude to saznali, iako je istina o tome po-davno uznemiravala mnoge savesti, i kad pravda bude u potpunosti zadovoljena, znaćemo da je jedan period tamne srpske istorije, bar u sudskom smislu, okončan.

Nazvali smo ovaj naš današnji skup ne komemoracijom, već sećanjem na Ivana Stambolića. Ne slučajno. Jer ideje, misli i stavovi koje je Ivan u toku svog plodnog političkog života zastupao nadživjavaju fizičku smrt pojedinca. O tome je zapravo reč i u to se, gotovo svakodnevno, uveravamo.

O Ivanu Stamboliću ne može se govoriti na uobičajen način. Jednostavno zato jer mu je životna putanja bila neuobičajena. Prešao je put od fabričkog radnika, fakultetskog obrazovanja do predsednika Saveza komunističke Srbije i predsednika Srbije. Međutim, stvaranje posmrtnog kulta ne bi bilo primereno prirodi Ivanove ličnosti. Iako je bio lider, liderstvom se nije opijao. Ko je zapravo bio Ivan Stambolić? Bio je čovek - privrženik socijalističke utopije, vesnik kontinuiteta na njene baštine ali i diskontinuiteta sa prevaženim jezikom i društvenom praksom, posednik političkih uspeha, ali i neuspeha, porodičnih radosti ali i porodičnih tragedija. Rečju, bio je jedan od nas, ili kako rekoše njegove najbliže komšije "vlast ga nije otuđivala od ljudi i ljudskosti". Uostalom, retko je ko za života govorio o sebi realno, bez ulepšavanja, što je inače u prirodi ljudskoj, kao što je to učinio Ivan u svojoj knjizi "Put u bespuće".

Najbolji način da sećanja na Ivana Stambolića približimo u prvom redu onima koji ga nisu lično poznavali, osobito mladim naraštajima, jeste da se podsetimo za šta se zalagao, u čemu je video glavni smisao političkog angažmana, u čemu je doživljavao ispunjenje svog sna, u čemu razočarenja, šta je započeo a nije uspeo da dovrši, šta je, u izvesnom smislu, politički amanet svima nama.

Najdramatičniji i najsudbonisniji događaji, vezani za Ivanov politički život, svakako su predvečerje raspada Jugoslavije i uvlačenje Srbije u ratove sa svojim dojučerašnjim sunarodnicima. Moglo bi se stoga reći da je tragična Ivanova sudbina tesno isprepletana sa tragičnim sudbinama Srbije i Jugoslavije.

Našavši se na mestu predsednika Predsedništva SR Srbije, 1986 godine, Ivan je, sa novoizabranom političkom ekipom,

usmeravao politički angažman na tri ključna pravca: unapređivanje odnosa u federaciji, demokratizaciju društvenog i političkog života i borbu protiv srpskog nacionalizma. U tome je sagledavao smisao i mogući ključni doprinos Srbije rešavanju jugoslovenske krize i opstanku zajedničke države.

Ivan je znao da je srpski nacionalizam najveća pretnja demokratskom i socijalističkom projektu razvoja zemlje, za koji se zalagao. Zato je, apelujući na jugoslovenski vrh za više razumevanja za potrebe Srbije, u isto vreme oštricu političke borbe usmeravao prema tom, kako je govorio, "korenu zla" srpskog naroda. U tom kontekstu, famozni "Memorandum" SANU naziva "In memoriam Jugoslaviji", što se, na žalost njegovu i svih antinacionalista i antifašista, i obistinilo. Branioci tog spisa i danas govore o njemu kao "nedovršenom dokumentu", kao dokumentu "dobrih namera", nesposobni da uvide da su ideje "Memoranduma" toliko razorile srpsko društvo i državu da se ono teško vraća u normalan život.

Ivan je bio demokratski orijentisan komunist, baš zato što je bio principijelan protivnik dva grobara jugoslovenskog socijalizma - birokratskog dogmatizma i nacionalizma. Bio je Jugosloven-antiunitarist. Zalagao se za Jugoslaviju po meri svih, a ne samo po meri srpskog naroda. Da nije bilo Miloševićevog partijskog puča na Osmoj sednici, sudbina i demokratske tranzicije i jugoslovenske federacije mogla je biti drukčija nego što se dogodila: mogao bi to biti ili nov istorijski dogovor jugoslovenskih naroda ili bar češka ili ruska varijanta mirnog razlaza. U svakom slučaju, bar ne bismo prolazili kroz sve strahote bratoubilačkih ratova.

Ivanu je teško palo što je, ne samo Osmo sednica, već i dobra većina srpskog naroda prihvatila besputni hod Slobodana Miloševića. Nije krio teško razočarenje u njegov izbor. Kao uostalom i ugledne ličnosti toga vremena koje su imale humanističko-demokratsku viziju tadašnjeg srpskog i jugoslovenskog društva. Najdan Pašić je tih dana izražavao "razočaranost" u izbor srpskog naroda. Koča Popović, "stid" zbog takvog izbora, bard jugoslovenske glume Ljuba Tadić, odbijao je da bude "Srbin po zanimanju", da pomenem samo neke, među kojima je bilo i drugih ličnosti (Bogdan Bogdanović, Radomir Konstatinović, Vasa Čubrilović, Mirko Kovač, Miladin Životić, Slobodan Inić itd) koji su spasavali čast srpskog naroda.

Ivan je osećao grižu savesti zbog udela u Miloševićevom usponu na vlast. "Milošević je moj najveći politički previd u životu", umeo je

SEĆANJA NA IVANA STAMBOLIĆA

za budućnost

da se vjaka u užem krugu prijatelja. Ali je s razlogom primećivao da je ta ličnost, potom, u više navrata dobivala većinsku podršku na izborima. Sa uzdržanom skepsom govorio je o "despotskoj svesti" kod Srba, o njihovoj želji da imaju "gospodara, vođu", umesto "poslovođu".

Da, nemojmo se zavaravati: u podsvesti srpskog naroda prizivan je diktator, nacionalni mesija. Nemački humanista Encensberger, kao da je imao u vidu baš i tu, srpsku situaciju kada je ustvrdio da jedan diktator kao što je bio Hitler ili kao što je Sadam Husein "u istoriji... mogu stupiti samo time što će jedan narod priželjkivati njihov dolazak".

Još pre četiri i po veka francuski pisac, humanista, Etjen de la Boesi, u svojoj "Raspravi o dobrovoljnom ropstvu" želeo je da shvati: "kako to da toliko ljudi, toliko sela i gradova, toliko nacija podnosi katkad jednog jedinog tiranina koji ima samo onu moć koju mu oni daju; koji ima snage da im naudi jedino ako su oni voljni da to podnose; koji može da im učini neko zlo samo ako oni pristanu da ga trpe a ne da mu protivreče". To je pitanje, kao što smo se i na sopstvenom iskustvu mogli uveriti, aktuelno i danas, posle toliko vekova. Pred svakim narodom stoji izbor između gospodarenja i slobode i niko ga u tom izboru ne može zameniti.

Srpski narod je 5. oktobra 2000. rekao "Ne" Miloševiću i njegovom despotskom režimu. Preostaje da se definitivno, do kraja, oslobodi i kulturnog modela koji ga je držao taocem punu deceniju. Nadajmo se da će aktuelno odmotavanje klupka zločina razotkriti pod kakvom se zločinačkom vlašću nalazio više od jedne decenije i da će mu to pomoći da se oslobodi i poslednjih mrvica iluzija o tom režimu. To će biti i najbolja potvrda da Ivanova lična tragedija nije bila uzaludna.

Ivan Stambolić, nakon zavereničkog svrgavanja sa vlasti, nije se povukao iz javnog života. Naprotiv, nastavio je da politički deluje, samo u drugom obliku. Prirodno se našao u središtu aktivnosti "Beogradskog kruga" koji je svojim antiratnim protestima simbolizovao postojanje jedne druge, demokratske, miroljubive Srbije. Kao učesnik akcija mira odlazio je u opsednuto Sarajevo gde je dočekivan kao iskreni prijatelj i čovek nade čiji je dolazak tumačen kao gest podrške i ohrabrenja napaćenim građanima Sarajeva.

Kao direktor JUMBES banke koja je, uzgred budi rečeno, bila jedna od retko likvidnih banaka u to vreme opšteg propadanja, Ivan je, ne bez rizika da ostane i bez posla, pomagao nevladine antiratne organizacije,

finansirao njihova izdanja. Jedan je od osnivača i Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi 1941-1945. U vremenima najveće ratne euforije, jedino to Društvo suprotstavljalo se falsifikatima istorijske istine o bliskoj prošlosti i nastojanjima istorijskih revizionista da se saradnja sa nemačkim okupatorom na tlu tadašnje Jugoslavije predstavi kao ostvarenje "oslobodilačkih" zamisli četničkog pokreta Draže Mihajlovića. Udeo Ivana Stambolića u takvoj misiji ovog Društva, bio je nesumnjiv i veoma dragocen.

I ne samo to. Ivan Stambolić bio je u to vreme jedna od retkih političkih i poslovnih ličnosti iz Srbije koja je uspevala da uspostavlja dobre odnose poslovne saradnje u svim bivšim jugoslovenskim republikama. Bile su to Ivanove investicije za buduća istorijska pomirenja naroda. Ali ne bez rizika po svoj život i život porodice.

Jer, ništa nije promicalo Miloševićevom zločinačkom klanu. Ispisivao je taj klan reku za rekom u Ivanovom policijskom dosijeu. Onda je režim, odlučujući se da stavi šapu na JUMBES Banku, prisilio Ivana, prvo, da podnese ostavku, a potom da ode i u penziju. Vladajućem bračnom paru, međutim, nisu bile dovoljne Ivanova - ni politička, ni radno-poslovna likvidacija. Jer, sve dok je Ivan i fizički živ, ovaj bračni par imao je patološki strah od njegovog povratka na političku scenu. Zato je, pred predsedničke izbore 2000. godine, ne želeći ništa da rizikuje, za svaki slučaj, naručio i njegovo fizičko ubistvo. U zločinačkoj svesti tog bračnog para bilo je nezamislivo da bi žrtva mogla da nadživi njihovo, sve izvesnije, potonuće.

Ivan je uoči pada Miloševića, koji, nažalost, nije doživeo, osećao da konačno dolaze dugo željene promene. Ali, da bi one bile i stvarne, upozoravao je, moramo smoći snage da se suočimo sa istinom o onome šta nam se dogodilo u bliskoj prošlosti. I da se upitamo zašto nam se to dogodilo. Promene - da, ali ne i nove obmane, govorio je. Ma koliko presvlačene u demokratske oblande, dodali bismo.

Ivanova smrt na tragičan način opominje da bitka sa nacionalizmom, tom zlom kobi srpskog naroda, nije dovršena i da ona tek treba da bude dobijena. Uostalom, iz istog kruga društveno-političkih snaga inspirisano je ubistvo i Ivana Stambolića i Zorana Đinđića. Treba li većeg dokaza da u našoj sredini ne mogu ići zajedno nacionalizam i demokratija i da srpsko društvo ne može ozbiljnije zakoračiti u demokratiju dok god se ovaj koren svekolikog zla, ne dokrajči. To bi mogla da bude i posmrtna Ivanova poruka demokratskim snagama ovog društva.

POVODOM PREDLOGA
DA SE IZMESTI SPOMENIK
DIMITRIJU TUCOVIĆU

Da se ne pretvori u obmanu

Dimitrije Tucović je značajna ličnost ne samo naše nego i evropske istorije. Samim tim podrazumeva se obaveza da se njegovo ime pominje sa dužnim poštovanjem kao i to da se rasprava o eventualnom izmeštanju njegovog spomenika na beogradskoj Slaviji vodi dostojanstveno, odgovorno i principijelno.

Tim povodom Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji oseća se obavezanim da javnosti skrene pažnju na nekoliko bitnih činjenica:

- Urbanistički posmatrano, sadašnje rešenje spomenika Dimitriju Tucoviću i njegovog groba na Slaviji nije dobro te se mogu podržati inicijative da se i za spomenik i za grob nađu bolja rešenja. Pri tome je, međutim, neophodno da se najpre predlože i usvoje ta rešenja pa tek potom da se donese odluka o izmeštanju sadašnjeg spomenika.

- S obzirom da je reč o dugotrajnom postupku usvajanja i realizacije urbanističkih planova i projekata, mora se pružiti garancija da će demokratski usvojene i od javnosti podržane odluke biti poštovane i u sledećim mandatima bez obzira na eventualne promene političke strukture Skupštine Beograda. Nepodignuti spomenik Svetozaru Markoviću opomena je koja nameće ovo upozorenje. Odluka o podizanju ovog spomenika zaboravljena je kao da nikad nije ni postojala.

- Pri traženju i nalaženju adekvatnih urbanističkih rešenja za trg Slaviju ne bi smela da se zapostavi činjenica da je ovde krajem XIX i u prvim decenijama XX veka bilo središte radničkog okupljanja i organizovanja. "Sala mira" - zgrada Socijalističkog narodnog doma - lakomisleno je srušena pre desetak godina a za nju kao i za Slaviju u celini vezani su mnogi istorijski događaji koji se ne mogu jednostavno prebrisati kao da nisu ni postojali.

Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji smatra da traženje odgovora na ova pitanja ne sme da se pretvori u odmeravanje aktuelnih političkih snaga jer je prvenstveno reč o kulturno-civilizacijskom odnosu prema tradiciji i istorijskom nasleđu.

ĐURO V. RODIĆ

Istina o "masovnim pogubljenjima"

U listu "Politika" 18. jula ove godine objavljen je tekst Radoslava Stojanovića "Zablude o Titu" u kome gospodin Stojanović tvrdi da je, tokom agitacije za Demokratsku stranku od decembra 1989, obišao 150 gradova i preko 200 sela i da je u kontaktu sa narodom saznao da je u Srbiji, od jeseni 1944. do avgusta 1945. godine, ubijeno bez suđenja oko 100.000 ljudi - "neprijatelja revolucije". Gospodin Stojanović je istovremeno izrekao i tvrdnju da je u nekim mestima ubijeno 20 odsto muškog stanovništva a kao drugi izvor ovih podataka naveo je kragujevački mesečnik "Pogledi" koji o ovome stalno piše od devedesetih godina.

Iznoseći ove podatke, gospodin Stojanović kaže da time želi da pokrene polemiku na ovu temu s čim sam saglasan. Ali, ta polemika mora da bude argumentovana i neostrašćena, bez politikantskih i nebuloznih floskula. Jer, teško je polemisati sa onima koji sve to konstruišu u svojoj "umetničkoj", politikantskoj, "naučnoj" ili bilo kakvoj drugoj imaginaciji i bez ikakvih materijalnih dokaza i bilo kakvog osnova - žele da lansiraju kao istinu.

Tako, na primer, u knjizi "Sudija smrti" Miroslava Todorovića stoji da je u Srbiji svako selo bilo stratište partizanskog terora, svaka livadica, svaki park, svaki travnjak u gradovima i varošima pretvoreni u "masovne grob-

nice", poubijani su "svi poštenu domaćini" i sve je to delo partizana koji su, u stvari, ustaše, samo su na kapama znak "U" zamenili petokrakom zvezdom.

Uglješa Krstić u svojim feljtonima davao je "tačan broj" ubijenih pa ispada da je, recimo, u Svilajncu 1944. godine ubijeno više građana nego što cela opština Svilajnac ima stanovnika u to vreme. On daje i "tačne lokacije masovnih grobnica" pa, između ostalog, navodi i fudbalsko igralište Borca u Čačku. Iz novina sam, ranije, saznao da je taj teren rekonstruisan i da je na njemu postavljena kvalitetna drenaža na nekoliko metara ispod nivoa terena. Otišao sam u Skupštinu opštine Čačak i od odeljenja za komunalno-stambene i građevinske poslove tražio informaciju o tome. Bili su vrlo ljubazni i strpljivi, raspitivali su se po kancelarijama, telefonom i nakon podužeg vremena, od uprave fudbalskog kluba, saznali da su, u toku tih građevinskih radova, pronađena samo dva pasja kostura i ništa više.

Negde, približno pre dve godine, u objektiv kamere reportera TV Studija B, u gro planu uhvaćeni Vuk Drašković kao iz rukava je istresao: "Samo u oktobru 1944. komunisti su u Beogradu streljali 12.000 advokata i lekara!" U celoj Kraljevini Jugoslaviji nije bilo 12.000 lekara i advokata. Elementarana logika ide i dalje pa nalaže da se postavi i

pitanje kako se u Beogradu, tog oktobra, našlo 12.000 lekara i advokata i kako su tako brzo, za desetak dana, pokupljeni kao da su se nalazili u nekakvom koncentracionom logoru. Dakle, lako je doći do zaključka da je to gruba neistina, ali onaj ko je lansira zna i to da nije mali broj onih koji odmah, bez razmišljanja, "primaju zdravo za gotovo". Takvi ne znaju da je 1982. godine u celoj Srbiji bilo 1.238 advokata!

Dušan Kovačević pisac, dramaturg i režiser, često na čudan način eksponiran u propagandističkim paušalnim procenama, u nedeljniku "NIN" 27. marta 2003. godine, piše da su "Brozove horde" (on 800.000 boraca međunarodno priznate antifašističke armije i 307.000 njihovih poginulih drugova naziva hordom) likvidirale "između devet i 12 hiljada ljudi iz građanske klase pa dodaje da su poubijali sve one koji nisu bili nalik njima.

Prikupljanjem, sređivanjem i analizom činjenica bavim se od rane mladosti. U ratu, bio sam obaveštajni oficir 19. divizije a na kraju ratne karijere šef obaveštajne službe 8. korpusa NOVJ. Još u toku rata upućen sam na školovanje u Obaveštajnu školu Generalštaba Crvene armije u Moskvi; za vreme informbirovske agresije protiv Jugoslavije, kao vršilac dužnosti načelnika obaveštajne službe Jugoslovenskog ratnog vazduhoplovstva, izviđačkom avijacijom

REZIME RASPRAVE NA SAVETU DRUŠTVA PREDOČEN JAVNOSTI

Raščistiti sve na reformskom putu

Savet Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji smatra da je aktuelna društveno-politička situacija u zemlji opterećena mnogim opasnostima koje prete da zaustave ili preusmere započete procese demokratizacije, moralne i ekonomske obnove neophodne da bismo se oslobodili teškog nasleđa zločinačke politike i prakse prethodnog Miloševićevog režima - ističe se u rezimeu rasprave o aktuelnoj društvenoj situaciji koja je vođena na sednici Saveta Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji održanoj 29. maja ove godine.

U pomenutom rezimeu upućenom javnosti ističe se:

Sve više postaje jasno koliko se plaća što na vreme nije izvršeno raščišćavanje sa institucijama, političkim snagama i ličnostima - nosiocima i reprezentima tog režima koji svaku neodlučnost i oklevanje koriste da se, u ovom ili onom vidu, ponovo vrate na političku scenu. Istovremeno se zaoštravaju konflikti unutar vladajuće koalicije, nejedinstveno i nedržavotvorno ponašanje negativno se odražava na konsolidaciju državne strukture čije su bitne komponente i dalje u manjoj ili većoj meri blokirane. Sve to u zemlji gde četvrtinu stanovništva čine nezaposleni dok je veliki deo na ivici ili u prostoru gladi - preti poput Damoklovog mača ako se na vreme ne shvate i kao putokaz ne prihvate rezultati spontanog narodnog plebiscita u šta se pretvorilo ponašanje javnosti u vreme gnusnog atentata na Zorana Đinđića, personifikaciju odlučnog reformskog kursa.

Zahtevajući da se energično ostvaruju započeti procesi društvenih i ekonomskih reformi, Društvo za istinu će u okviru svojih mogućnosti pružati podršku svim merama koje doprinose konsolidaciji države, daljoj demokratizaciji društva u globalu i njegovim pojedinim segmentima, svestranoj saradnji sa Evropom i svetom uključujući i saradnju sa Haškim tribunalom jer su neraščišćeni zločini i nekažnjeni zločinci teški balast koji vuče ka dnu. Društvo za istinu o NOB-u očekuje efikasan i odgovoran rad na izradi novog Ustava koji treba da bude pouzdan stožer moderno organizovane progresivne demokratske države.

Takva podrška Društva za istinu o antifašističkom NOB-u podrazumeva da se vodeće političke snage oslobode svake bolevosti prema agresivnom nacionalizmu i nacionalnim mitomanijama, da zaustave procese klerikalizacije, energično se suprotstave šovinističkim, rasističkim, neofašističkim pojavama koje se javljaju i u značajnim institucijama, uključujući i neke delove SPC, javnim glasilima, političkim partijama pa i onim na vlasti pri čemu su i neki politički lideri protagonisti verske i nacionalne mržnje, nasilja i više nego vulgarnog ponašanja.

Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi uvereno je da će dalja demokratizacija i odgovoran odnos prema svim pitanjima bitnim za razvoj države, socijalnu sigurnost i prosperitet njenih građana doprineti reafirmaciji i njegovih osnovnih programskih opredeljenja te će i samo nastojati da svoj rad prilagođava aktuelnim potrebama i učini ga privlačnim za pripadnike svih generacija.

držao sam pod permanentnom kontrolom naše istočne i severne granice, organizovao zagrančne obaveštajne punktove na teritoriji susednih informbirovskih država i vrlo dobro znam mogućnosti prikupljanja i analiziranja podataka, njihovog sintetizovanja i dovođenja u stanje realne upotrebe. Stoga sumnjam da je gospodin Stojanović, u toku političko-propagandne agitacije na terenu, kada je u jednom danu obilazio više gradova i sela, mogao doći do objektivnih saznanja. Još je apsurdnije pozivati se na list "Pogledi" kao izvor bilo kakve ozbiljne i objektivne informisanosti. Gospodin Stojanović je, kao i mnogi drugi, pod uticajem intenzivne četrnaestogodišnje propagande nacionalističkih, rojalističkih i pročetničkih elemenata, postupio na način sličan njima.

Od aprila 1952, stalni sam stručni saradnik Vojno-istorijskog instituta, tamo sam jedno vreme i radio, imam veliku ličnu zbirku dokumenata od preko 8.000 stranica, 458 sajtova iz Nacionalnog arhiva (NAW) SAD, po odobrenju Franje Herljevića, tadašnjeg saveznog sekretara za unutrašnje poslove SFRJ, četiri-pet godina istraživao sam u arhivi Vojnog tužilaštva, vojnih sudova, OZN-e, UDB-e, KNOJ-a koja je, sve do kraja 2000. godine, bila zatvorena i arhivski nesređena. Koristio sam arhiv Patrijaršije SPC, arhiv SANU i podatke iz arhive Centra za teološke studije u Grčkoj. Svaki ozbiljniji podatak analizirao sam višestrukim komparativnim upoređivanjem iz više izvora, a zaključke sam definisao samo na osnovu materijalne istine i logičkog rasuđivanja.

U arhivi Patrijaršije postoje izveštaji svih parohija pod jurisdikcijom ove verske institucije, o stanju u parohijama. Postojao je samo jedan, godišnji, obavezni termin za dostavljanje ovih izveštaja. U praksi, ti izveštaji su dostavljani dva puta godišnje i posebno godišnji. U njima, vrlo pedantno i sažeto, pored ostalog, prikazane su i "ratne žrtve", po imenu, očevom imenu i prezimenu, sa opisom zločina i tačnim podatkom od koga je ta žrtva stradala.

Za period od aprila 1941. do kraja 1946, ukupan broj žrtava u užoj Srbiji iznosio je 34.919 lica, isključujući banjički logor i streljanja u Jajincima, gde se radi o licima oba pola iz različitih krajeva Jugoslavije. Prema policijskoj evidenciji, iz banjičkog logora streljano je 4.896 lica a u logoru je umrlo 1.019 lica oba pola.

Drugi valjani izvor su izveštaji narodnooslobodilačkih odbora u ratu i narodnih odbora posle rata, kao osnovnih jedinica vlasti. Posao evidentiranja stradalih u ratu ti odbori radili su i u ratu, prema mogućnostima, ali su posle rata bili obavezni da do 1947. godine, na svom području prikupe sve postojeće podatke o tome i dostave opštinskim ili gradskim odborima koji su to prosledili Saveznoj komisiji za utvrđivanje ratnih zločina, Republičkom i Saveznom ministarstvu za unutrašnje poslove. Prema

Na Sutjesci - dva skupa, jedna proslava

Dva puta se ovog leta dolazilo na Tjentište povodom 60. godišnjice istorijske bitke na Sutjesci u kojoj je poginulo 7.545 partizana, među kojima 597 partizanki, ispisujući pobedom nad daleko brojnijim i opremljenijim neprijateljem jednu od najvećih istinitih legendi u novijoj istoriji sveta. Dva puta se dolazilo a može se reći da je samo jedan od ta dva skupa zaslužio atribut partizanske proslave.

Organizatori iz Republike Srpske nametali su program i protokol neprihvatljiv onima koji su želeli da svi učesnici podsećanja na zajedničku istorijsku baštinu budu ravnopravni u skladu sa zajedničkom borbom i zajedničkim žrtvama. Vlada Republike Srpske predodređena je za neprikosnovenog pokrovitelja, njen premijer za glavnog govornika, polazilo se od toga da je "Bože pravde" umesna himna za poprište partizanske epopeje, da predstavnicima Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog antifašističkog rata Bosne i Hercegovine i drugih delova nekadašnje zajedničke države ne treba dati mogućnost da se pojave za govornicom.

Iako je, pored ostalih, i Društvo za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945. nastojalo da se obezbede uslovi za zajedničku proslavu na Tjentištu, organizatori iz Republike Srpske ostali su pri svome pa su, zajedno sa onima koji prihvataju etnički čiste koncepte, organizovali svoj skup 14. juna.

Tri nedelje kasnije, 5. jula, na Tjentištu je za partizansku proslavu stvoren autentičniji ambijent. Vence na spomen-kosturnicu položile su delegacije Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog antifašističkog rata Bosne i Hercegovine, Saveza antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske, boračke organizacije Crne Gore i Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945 (Žika Stojšić, Džemal Fejzo i Stevo Dragelj). Telegrami podrške stigli su od boračkih organizacija Slovenije i Makedonije.

Predsednik Glavnog odbora SUBNOAR-a BiH Jure Galić pozvao je da "svatko pronađe one koji siju otrovno sjeme mržnje prema drugim narodima i susjedima, da saznaju ko ih dijeli, međusobno svađa, te utvrde zbog čega to rade", dok je predsednik Odbora za obeležavanje 60. godišnjice bitke na Sutjesci Vaso Radić poručio da se "antifašizam podmlađuje i da će sve više jačati".

ovom izvoru, u užoj Srbiji, do 1947. godine, stradalo je ukupno 41.106 lica oba pola. Ovde treba uzeti u obzir i činjenicu da je u Srbiji, po završetku rata, bilo nekoliko hiljada ubijenih od strane odmetnika ili samih odmetnika, sve do 1952. godine. U ovim izveštajima obuhvaćena je i 1947. godina.

Treći izvor podataka je Savezna komisija za utvrđivanje ratnih zločina koja mi se čini najmanje objektivnom jer je u njezinom radu bilo dosta i podešavanja iz propagandno-političkih razloga pa je broj žrtava u koncentracionim logorima, broj žrtava okupatorske represije, broj žrtava četničkih i ustaških zločinaca i ostalih, nerealno preuveličan sve do cifre od 1.700.000, što uopšte nije tačno. Mislim da ovaj izvor za objektivne istraživače treba potpuno zemariti, izuzev opisa nekih konkretnih slučajeva jer su statistički podaci potpuno proizvoljni i podređeni propagandi.

Centar za teološke studije u Grčkoj raspolaže, za Srbiju, onim podacima koje dobija iz arhiva Patrijaršije SPC i, da li greškom ili iz nekih drugih razloga, broj stradalih u Srbiji, za period od aprila 1941. do kraja 1946, prema ovom izvoru iznosi 33.919.

Istraživanjem u zatvorenoj arhivi vojnih sudova, Vojnog tužilaštva, OZN-e, UDB-e, KNOJ-a, MUP-a Srbije, upoređujući optužnice, presude, periodične izveštaje, izveštaje raznih komisija za period od 1944.

do kraja 1946. godine, došao sam do toga da je procesuirano 17.638 lica, oslobođeno optužbe u postupku 6.123 lica, osuđeno na vremenske kazne 10.871 lice, osuđeno na kaznu smrti 651 lice a od toga je izvršeno 350 smrtnih presuda.

U Beogradu sa Zemunom i Pančevom, u pomenutom periodu, na kaznu smrti osuđeno je 356 lica - ustaša, folksdojčera, diverzanata, trovača vojnih menzi, špijuna, agenata specijalne policije, četnička grupa Keserović, Lukačević, četnička grupa Draže Mihailovića, a izvršene su 143 presude.

Veća vojnih sudova, koji su procesuirali sve slučajeve u navedenom periodu, osudila su na smrt: u Šapcu 11 (izvršeno šest presuda), Valjevu 19 (6), Arandelovcu 26 (20), Kragujevcu 37 (26), uglavnom nad ljoticčevcima, u Kruševcu 21 (14), Kraljevu 31 (28), Čačku 28 (17), Nišu 47 (31), Prokuplju 23 (14), a u Užicu izrečena je 21 a izvršeno je 17 smrtnih presuda.

Dakle, kada se broj od 350 izvršenih smrtnih presuda u užoj Srbiji u periodu od 1944. do 1946. godine oduzme od broja 34.919 ukupno stradalih građana, dolazi se do 34.569 stradalih građana koji nisu procesuirani i tu treba tražiti žrtve okupatora, nedičevaca, ljoticčevaca, četnika, partizana, kao i stradalih u neposrednim borbama. Sve ostalo je proizvod suludih, bolesnih konstrukcija, "umetničke" imaginacije i "crne propagadne".

ČLANOVI DRUŠTVA NA JAVNOJ SCENI

NAD "VRTLOGOM POPULISTIČKIH REVOLUCIJA" NEBOJŠE POPOVA (1)

Krupne tvrdnje bez obrazloženja

Gospodin Popov je interes za svoju analizu želeo da izazove na samom početku sledećim rečima: "Jugoslavija je važila za zemlju koja je, po mnogim merilima, od svih zemalja "realnog socijalizma" najbliža zapadnom načinu života i demokratiji, a baš u njoj su se odigrale promene uz najviše nasilja, zločina i pljačke. Zašto? Kako?"

Na žalost, ta tvrdnja nije tačna. Jugoslavija koja se ovde spominje bila je zasnovana i razvijala se na sasvim originalnim principima samoupravnog socijalizma, i svaka sličnost sa "zapadnim načinom života i demokratijom" mogla je biti samo privid, kome je autor, iz meni nepoznatih razloga, podlebao. Polazeći od takve fikcije, imao je male šanse da u potpunosti odgovori na pitanja koja je sam sebi postavio. O tome bih da kažem neku reč, nameran da sačuvam sve potrebno poštovanje prema autoru i kao čoveku i kao političaru i kao uvaženom naučnom radniku.

Opsednutost gospodina Popova (neka mi oprost, no ja ne nalazim drugu reč) populiz-

mom ja mogu da objasnim samo time što mu se učinilo da je to ona dugo tražena formula kojom je moguće objasniti sva zamršena zbivanja u Evropi u toku dvadesetog veka. Nije neobično što je on podlebao toj opseni. Ona se u njegovoj interpretaciji pokazala zgodnom da se zbivanja u tom vremenu opišu u kontinuitetu, barem kad je reč o onom delu sveta koji ne podleže zapadnim standardima i gde zgodno može da se populizam poveže sa "tiranijom, despotizmom, diktaturom, autoritarizmom i totalitarizmom". "Savremena zbivanja, kaže on, biće nešto razumljivija ako barem najsazetije prikazemo prethodne promene i u strukturi društva i u glavnim akterima". Kako taj njegov prikaz izgleda?

Pročitajte pažljivo njegovu analizu i u njoj nećete naći ništa o dvema autentičnim društvenim revolucijama, Oktobarskoj i Jugoslovenskoj, iako one to nesumnjivo jesu, budući da su izmenile vlasništvo nad proizvodnim sredstvima i odnose u proizvodnji, i da su, bez sumnje, potpuno narušile prethodni i potonji kontinuitet

Ogled Nebojše Popova o "vrtlogu socijalističkih revolucija", objavljen najpre u "Republici", u nastavcima je preneo i list "Danas". Član Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji Radoslav Braco Đerić tim povodom je ovom listu uputio polemički odgovor koji, međutim, nije objavljen, što nije uobičajena praksa "Danasa". Odgovor je u međuvremenu objavljen u "Republici".

"Glas istine", počev od ovog broja, uz izvesna skraćivanja, u nastavcima objavljuje Đerićev tekst.

obeležen kapitalističkim društvenim odnosima. Naime, u ogledu gospodina Popova to vreme se ne preskače, ono se pokušava uključiti u istorijski kontinuum i jednostavno komentarisati kao kombinacija populizma i svih vidova autoritarizma i totalitarizma. Da li je to tako? Pogledajmo.

Bez nastojanja da se barem malo ozbiljnije uđe u uzroke i tokove Oktobarske revolucije, njoj se presuđuje ovakvom, skoro

ZAŠTO SE NAPADAJU MRTVI ANTIFAŠISTI?

Profesor i činjenice

Prof. dr Vladimir J. Konečni ?? (Kalifornijski univerzitet San Diego/La Hoja i Beogradski univerzitet, uključujući se u raspravu o kampanji preimenovanja ulica, osporava gledišta Rodoljuba Šabića, ministra za državnu upravu i samoupravu, a da pritom, umesto pravih argumenata, suprotstavlja samo svoje ideološko uverenje.

Profesor Konečni ima pravo da bude ideološki opredeljen, pa i da žustro brani svoje opredeljenje. ? imajući u vidu šta sve napada, da su nekim slučajem živi, čestitali bi mu Džozef Makarti i španski kaudiljo Franko. No, budući da se potpisuje akademskim titulama uz navođenje pripadnosti uglednim univerzitetima, nema pravo da prenebregava opštepoznate činjenice.

Jedna od njih je postojanje fašizma i antifašističke borbe koja je udružila čitavo progresivno čovečanstvo. Sticajem okolnosti, borba protiv fašizma počela je u Španiji i u njoj su učestvovali i pripadnici internacionalnih brigada. Gospodin Konečni drži lekciju ministru Šabiću kako u Španiji, "demokratskoj monarhiji nisu našli za shodno da se dive i ukazuju zahvalnost tim "internacionalnim

Ovo je reagovanje na tekst "Loše izabrane 'trajne vrednosti'" objavljen 13. avgusta u rubrici "Među nama" lista "Politika". Pored omalovažavanja španskih boraca, profesor Konečni je, pominjući imena Vukice Mitrović i Pavla Papa, izrekao tvrdnju kako ni oni ne zavređuju da im imena ostanu u nazivima ulica jer bi, da nisu poginuli, "postali zločinci kao i komunisti koji su preživeli". Za sve koji znaju da se ophode prema latinskoj izreci: de mortuis nil nisi bene - poseban komentar teško da je i potreban; profesor ga je o samom sebi saopštio.

Reagovanje N. Dragosavca "Politika" je objavila 21. avgusta izostavljajući u gornjem tekstu podvlačenjem naznačene reči i rečenice.

brigadama". Ne mora ni univerzitetski profesor baš sve da zna, pa čak ni ono što je dostupno svakom pismenom čoveku, ali kao akademskom građaninu nije mu dopušteno da izriče tvrdnje i drugom soli pamet a da prethodno ne proveri elementarne činjenice. A one ga u ovom slučaju surovo demantuju.

Naime, španski parlament je odlučio, a španski kralj Huan karlos je svojim dekretom od 19. januara 1996. ozvaničio izuzetnu počast pripadnicima antifašističkih internacionalnih brigada. Demokratska monarhija im je dodelila špansko državljanstvo, a ralj je to obrazložio sledećim rečima:

"Pravedno je priznati borbu za slobodu i demokratiju koju su vodili dobrovoljci, članovi internacionalnih brigada u Španiji 1936-1939. Preživeli učesnici ovog rata zaslužuju da na vidljiv način osete zahvalnost Nacije, pa nema ništa pravednije od činjenice da postoje posebni uslovi predviđeni članom 21. Građanskog zakona koji se odnosi na dodeljivanje španske nacionalnosti na osnovu Povelje o državljanstvu..." Uz to, išlo je i pravo na špansku penziju.

Te 1996. godine, u Španiji se na najvišem nivou obeležavala 60. godišnjica formiranja internacionalnih brigada pa je, obraćajući se tada još živim interbrigadistima, predsednik parlamenta Katalonije Hoan Reventos I Kamera, između ostalog rekao:

"Vi ste bili proroci jedne istine koja bi morala biti urezana u svest čovečanstva: sloboda je jedna i nedeljiva. Zato je front za slobodu univerzalni front, beskonačni front. Zato ste vi stekli pravo da budete smatrani građanima sveta...Uzoru koji vi predstavljate danas - odajemo slavu i želimo da ga prenesemo našoj deci i našim unucima..."

Univerzitetskom profesoru, da je to hteo, nije bilo teško da dođe do ovih činjenica. Stiče se, međutim, utisak da je on ostrašćeno i po svaku cenu želeo da se obračuna sa (mrtvim) antifašistima. A onom ko nešto ostrašćeno želi, činjenice ili nisu važne ili ih uopšte ne vidi.

Nebojša DRAGOSAVAC

uzgrednom, primedbom: "Uz odbacivanje doktrine marksizma-lenjinizma od dalekosežne važnosti je obnova kategorije slobode kao temeljnog pojma filozofije, sociologije i antropologije. Politički značaj ovog pojma nije manji od intelektualnog. Naime, nasuprot lenjinističko-staljinističkoj doktrini da je vlast temeljni pojam revolucije, a masa osnova poretka, postulira se sloboda pojedinca kao njeno središte i kao osnova društvenog sistema". Naizgled, bezazlen citat, koji hoće da kaže ni malo bezazlene stvari: a) doktrina marksizma-lenjinizma ne poznaje "kategoriju slobode kao temeljnog pojma filozofije, sociologije i antropologije"; b) pošto se sovjetsko društvo od samog početka gradilo na toj doktrini, a masa bila "osnova poretka", ono je od samog početka moralo biti predodređeno za populizam, autoritarizam...; c) postoji jedinstvena "lenjinističko-staljinistička doktrina", dakle nema razlike između Lenjinovih i Staljinovih pogleda na revoluciju. Sve to, dakako, možda odgovara istini, ali su implikacije, kako se vidi, tako ozbiljne da je teško gospodinu Popovu poverovati na reč. Baveći se svim ovim, malo sam detaljnije listao "Vreme netrpeljivih" našeg vrsnog istoričara Andreja Mitrovića i utvrdio da on prema tom vremenu ima drugačiji odnos. U njegovoj knjizi posvećeno je komunizmu, Sovjetskom Savezu, Lenjinu, Staljinu, ako sam dobro brojao, oko 76 stranica, a poglavlje na str. 71 nosi naslov Revolucija (podvukao R.Đ) u Rusiji, dok o populizmu nema ni pomena. Na tim stranicama našao sam, uzgred budi rečeno, i sledeće redove: u Rusiji se odigravala "dalekosežna, doista svetska i istorijska promena", tamo je "nastala prva socijalistička država koja želi da posluži izgradnji komunizma". Zatim: "Ipak, Lenjin je bio i ostao najvažnija figura među socijalističkim prvacima, najodlučniji i najsposobniji kao predvodnik, vođa prve socijalističke revolucije... On je očevito raspolagao izuzetnim razumevanjem istorijskog trenutka... Zatim: "Staljin je personifikovao stvaranje nekontrolisane moći političkog aparata, samovolju jedne ličnosti, čak birokratsko ugrožavanje humanističke srži socijalističke revolucije... Kada su opasnosti od Staljinove vlasti i od njegovih ambicija postale vidljive, već se ništa nije moglo učiniti." Znači, istorija može i drukčije da se čita.

Dok bi se na osnovu iznetog moglo pretpostaviti da gospodin Popov preko populizma uključuje Oktobarsku revoluciju u opšte retrogradne tokove XX veka, kad je reč o našoj, Jugoslovenskoj revoluciji, tu više nije reč o pretpostavci. Autor, verovatno zbog potreba njegove teze o "kontinuitetu", o stvarnosti SFRJ piše jednostrano, na trenutke karikaturno i, po mom osećanju, nedovoljno argumentovano. Pokušajmo da to potkrepimo njegovim tekstom:

OTVORENO PISMO DR MIROLJUBU LABUSU Zlo nametnuto oružjem

Poštovani gospodine Labus,

Dugo sam vas mnogo cijenio i bezrezervno vjerovao u Vas i u predizbornoj kampanji agitovao za Vas.

Ohladio sam se kad sam, uz list "Danas", dobio kao prilog "Državni program evropske Srbije" Vaše stranke G-17 plus. Ima dobrih i ne baš dobrih stvari u programu, a uz to i spiska lijepih želja za koje bi bila sreća da se ostvare.

No, iz odrednice "Odnosi sa Bosnom i Hercegovinom" vidi se da dajete srpski karakter BiH, pa navodite: "...Bosanske državne tradicije iz vremena pre osmanskih osvajanja nesumnjivo su vezane za srpske." Iz toga se vidi da ne znate ili nećete da znate pravu historiju Bosne, a posebno srednjovekovne Bosne. Pretežno ondašnje bogumilske Bosne "vezane za srpske tradicije"?! Slično nešto čujemo i od hrvatskih pretendenta na BiH. Ako mislite na ono što su Nemanjići osvajali i gubili, onda ne znamo čiji bismo bili - grčki, rimski, turski, austrijski?

Dalje navodite: "Ipak, Drugi svetski rat i posleratna depopulizacija učinili su srpski narod manjinskim u BiH". Kad je to srpski narod u BiH bio većinski? Osim po popisima kada su muslimani Bošnjaci tretirani kao "Srb" ili kao "Hrvat", dok se nisu izborili za svoje pravo da se izjašnjavaju za ono što jesu - kao "Muslimani", a kasnije Bošnjaci, pa je demografska slika u novim popisima znatno izmijenjena. Onda su neki zazvonili na uzbunu da su Srbi ugroženi u "srpskoj" Bosni, kako su mnogi Bosnu nazivali, što i sada čine. Regent Aleksandar Karađorđević je BiH nazvao "srpskom" i svi njegovi sljedbenici. Pavelić i Tuđman su je nazivali "hrvatskom" BiH.

U nastavku kažete: "Mi poštujemo dejtonski sporazum i nepromjenjivost granica prema BiH, ali smo jedan od garanata ustavnog položaja koji prema njemu ima Republika Srpska". Teško Bosni i Hercegovini kada se za pojedine njezine dijelove "brinu" bilo Srbija, bilo Hrvatska. To se zove tutorisanje. Čemu to? Dalje u programu navodite: "U međuvremenu Srbiji se stalo do privredne, prosvetne i kulturne saradnje sa BiH, a posebno sa Republikom Srpskom". Upravo ta posebnost, ti "posebni", a ne normalni odnosi, dave BiH. Sa kime će ostala dva etnosa u BiH zasnovati "posebne" odnose, gospodine Labus? A posebno Bošnjaci koji nemaju "svoju" Hrvatsku, ni "svoju" Srbiju? Gdje je tu pravda, gdje iskrenost?

Kada ćete se, gospodine, okaniti BiH i okrenuti se Srbiji koja propada, upravo zato što je takva politika i dovela do ovog totalnog siromaštva, do posmuka koje se ne pamti u historiji Srbije. Kada ćemo se već jednom dozvati pameti? Upravo je takva politika i unesrećila prekodrinske Srbe i Srbiju dovela do poniženja. Prekodrinskim Srbima niti je trebalo, niti sada treba ruka sa strane da ih vodi za ruku kuda će ići. Da ih takva politika nije zavela (ne samo jednom) i gumula ih u borbu krvi i tla, u ambis, prekodrinski Srbi bi danas bili na svojim posjedima, kao građani Hrvatske, kao građani BiH, a Srbija bi bila ekonomski jača i ugledna evropska država. Ta politika "srpskih zemalja", van granica Srbije i "svi Srbi u jednoj državi" je prekodrinske Srbe totalno unesrećila i više nego prepolovila. Ne mješajte se u unutrašnje pitanja BiH, pa će biti bolje i nama i njima.

Kada Srbija demokratski i ekonomski ojača, biće, kao dobar susjed ostalim državama, korisna i sebi i Srbima van Srbije. To meže biti samo jedna druga Srbija, Nova Srbija, istinski Evropska Srbija. Biće i partner jedne bolje ustrojene BiH bez izdvajanja i segregacije ove ili one etničke pripadnosti be-ha građana.

Srbi u BiH nisu bili manjina. Građani BiH, prije Miloševića, Tuđmana, Karadžića, Bobana i Mladića, nisu znali šta je to nacionalna manjina jer su, kao autohtoni Bosanci i Hercegovci, bili konstitutivni, ravnopravni građani BiH. Dokle god u BiH budu postojali entiteti onakvi kakvi su sada, sa "posebnim" odnosima Srbije prema Srbima i Hrvatske prema Hrvatima, "naši" će se u "njihovom" entitetu osjećati nacionalnom manjinom, a "njihovi" u "našim". To je ono zlo koje je BiH silom oružja nametnuto i koje treba ispraviti. U jednoj bolje ustrojenoj BiH nijedan Bosanac i Hercegovac ne smije biti nacionalna manjina u svojoj BiH. Prijateljski odnosi Srbije prema BiH trebalo bi da budu potpuno "ravni" od Drine do Une i da kao takvi idemo u Evropu.

Rade VUKOSAV

"SFR Jugoslavija, mada partijska (nedemokratska) država problematične legitimnosti, ipak je bila država u elementarnom značenju tog pojma, ako ni po čemu drugom, a ono barem time što je kontrolisala aparate nasilja." Šteta je što takvu tvrdnju gospodin Popov nije propratio objašnjenjem kako se moglo dogoditi da "partijska (nedemokratska) Jugoslavija, država problematične legitimnosti" bude jedna od najviđenijih članica Organizacije ujedinjenih nacija u posleratnom periodu, bude, uz

Indiju i Egipat, osnivač velikog pokreta nesvrstanih zemalja, skrene na sebe pažnju svetske javnosti naporima da dade maha socijalizmu ljudskoga lika, bude zemlja čijim su se predstavnicima otvarala vrata svih država sveta, a na pogrebu njenog predsednika okupio do tada neviđen broj najistaknutijih svetskih državnika. Može se, recimo, pretpostaviti da je SFRJ u tom dugom periodu uspevala da obmanjuje svetsku javnost, ali ja nisam sklon takvom verovanju.

Radoslav ĐERIĆ

POVODOM KNJIGE "VELIKA PODVALA - CENČIĆ PODMEĆE TITU IZMIŠLJENE STENOGRAME

Podvaline podvale podvala

Sa posebnim interesovanjem detaljno sam pročitao i proučio zbornik "VELIKA PODVALA - Cenčić podmeće Titu izmišljene stenograme". Sasvim je legitimno i normalno što je upravo Društvo za istinu o antifašističkom NOB-u pripremlilo odgovor na Cenčićevu knjigu "Titova posljednja ispovijest". Manje-više svi autori su zdušno nagrdili Vjenceslava Cenčića kao neskrupuloznog falsifikatora Titove istorijske uloge. Nekí su preterivali. Šteta.

Medjutim, ozbiljno smeta što redakcija zbornika nije objavila nijednu raspravu koja bi podržavala Cenčića i dala prikaz svih (republičkih) zavera protiv Tita. Zašto nisu objavljena i sećanja glavnog svedoka i supruge, Jovanke Broz? Zašto nisu objavljena svedočenja dvaju poslednjih načelnika UB SSNO, generala Marka Negovanovića i Aleksandra Vasiljevića? Zašto nije objavljeno nijedno mišljenje stručnjaka o sastavljanju i plasiranju strateških falsifikata i dezinformacija?

Potpuno, pak, verujem svedočenju general-pukovnika Branka Jerkića, bivšeg komandanta 9. armije, kome sam bio i načelnik bezbednosti. Naime, general Jerkić me je, fotografijom i detaljnim opisom poslednjeg susreta sa Titom, lično ubedio da prvi Cenčićev stenogram razgovora marašala Tita sa rukovodstvom OS SFRJ predstavlja očigledan falsifikat. O tome je napisao i pismo ljubljanskom listu "Delo" koje je objavljeno i u zborniku. Kada je i general Jerkić pročitao Cenčićevu knjigu, oba smo primetili bitnu činjenicu koju Cenčić nikako nije mogao znati s obzirom da smo je izvorno znali samo ja, general Jerkić i još dva-tri rukovodioca Uprave bezbednosti SSNO.

Ovo se odnosi na navodne Titove reči vojnim rukovodiocima: "...ili primer da nam zavrbovani general TO iz Slovenije bježi sa celokupnom dokumentacijom o odbrani zemlje i šiframa u NATO-bazu u Italiji. Srećom, na vreme je otkriven pa je ta izdaja na vrijeme sprečena." (str. 27 Cenčićeve knjige). General-pukovnik Jerkić je bio načelnik štaba i komandant TO Slovenije, a posle toga i komandant 9. armije, ali se kao pretpostavljeni i ovlašćeni starešina organa bezbednosti nije mogao setiti nikakvog sličnog slučaja koji bi odgovarao Titovoj izjavi, a koja je faktički izmišljena! General Jerkić je najprije pomislio na slučaj general-majora koji je premešten iz Beograda na dužnost načelnika RŠTO Slovenije. Odbacili smo takodje i neprijatan carinski prekršaj general-majora, načelnika RŠTO, koji je pre toga bio i vojni ataše u Rimu. Znao sam za jedini "generalski" špijunski slučaj pokojnog

(drugog, napomena redakcije) general-majora koji, doduše, nije bio na službi u TO Slovenije, a kasnije je bio sudski rehabilitovan.

Na kraju smo se saglasili da citiranom "Titovom navodu" najviše odgovara događaj uz 1984.godine, dakle posle Titove smrti, koga je samo neko iz UB SSNO mogao "proturiti" u "Titov stenogram", a onda ga je Cenčić prepisao! Druge varijante nema! Naime, odmah nakon helikopterskog udara general-potpukovnika Radeta Klajnska, komandanta TO Slovenije, u skladu sa metodima organa bezbednosti postavili smo i pretpostavku da je pilot helikoptera, možda, agent CIA, kidnapovao generala Klajnska i nasilno ga odveo u Aviano, NATO-vu bazu u Italiji, zajedno sa dokumentima ZTV! Zbog toga smo hitno uveli operativnu obradu pod šifrom "HELIKOPTER", koju je svojim potpisom odobrio upravo general Jerkić. O tome sam, naravno, odmah depešom obavestio načelnika UB SSNO, a koji je o tome, po ustaljenom redu, odmah obavestio saveznog sekretara za NO, kao i svoje neposredne pomoćnike. I pošto je nestali (poginuli) komandant TO Slovenije bio rođen u Trstu, narednih dana najviše su me okupirala "nezgodna" pitanja oko mesta rođenja, pa su pravljene raznorazne "rekonstrukcije" sve dok 14 dana kasnije nismo našli helikopter i tri mrtva druga - generala, pukovnika i poručnika - pilota, koji nije bio nikakav agent CIE!

Zato smatram da je Cenčić u zgradi SSNO četiri dana u toku 1988. godine prepisao već falsifikovane stenograme jer Titovi dokumenti su bili uvek pohranjeni u posebnoj kasi načelnika UB SSNO! I to je bila njegova prevashodna briga, poverio mi je već pokojni načelnik UB SSNO, general-potpukovnik Ilija Čeranić!

Postoji još jedan istinit detalj. Naime, kada je Cenčićeva knjiga predstavljena slovenačkoj javnosti, već tada sam upozorio na neophodnost proveravanja autentičnosti Titovih dokumenata, posebno magnetograma. Naveo sam takođe da je Kardelj kao predavač na KUNMZ "prodavao" knjigu poznatog slovenačkog komunista "Martinčića". Novinarica "Dela" Alenka Puhar zbog toga me je žestoko napala pa sam tada uspostavio kontakt sa Cenčićem i zatim objavio njegovo objašnjenje da se radi o grešci zbog slabog prevoda sa ruskog jezika: umesto "Martinčić" treba da stoji "Gustinčić"! Navod je u međuvremenu potvrdio i naš poznati novinar Jurij Gustinčić, sin Dragutina Gustinčića, predratnog komunista, španskog borca i partizana, koji je stradao posle Golog otoka. Jurij Gustinčić je

izneo mišljenje pokojne majke da je Sperans sličan očevoj knjizi ali da bi to morala potvrditi stručna ekspertiza. A nedavno je izašla knjiga "Od Anice do Ane Petrovne", supruge Dragutina Gustinčića, Ane Lokar, daktilografkinje Kominterne, koja je svome mužu skupljala građu za knjigu o razvoju slovenačke privrede, a zatim u Moskvi prekućala celu knjigu. Gustinčić je 1936, pre odlaska u Španiju, rukopis ostavio u jugoslovenskom uredu Kominterne, a upravo se tada tamo nalazio Kardelj. Pre povratka je navratio kod Ane Lokar i sinovima doneo čokoladice. Kada je posle oslobođenja došla u Ljubljanu

(Napomena redakcije: u odnosu na autentičan tekst dostavljen na disketi, pojedina imena su izostavljena a neke formulacije su redigovane radi jezičke korektnosti. Pri tome nije izostavljena nijedna tvrdnja autora od kojih neke, razumljivo, mogu naići na različita mišljenja, osporavanja i polemike. Redakcija knjige daće svoj komentar u sledećem broju).

i pročitala Speransovu knjigu, nije mogla da poveruje! Odmah je primetila poznata mesta iz Gustinčićeve knjige koja je više puta prekućavala.

Te dve sitnice Vjenceslav Cenčić nije mogao da falsifikuje! Zato sam skoro čvrsto ubeđen da je Cenčić prepisivao falsifikate! Prvi stenogram je očiti falsifikat! To sam Cenčiću i saopštio i u pisanoj formi, ali mi nije poverovao. Jednostavno nije mogao da prihvati činjenicu da bi mu general-pukovnik Veljko Kovačević mogao podmetnuti falsifikate! Pri tome je zaboravio kako je general Kovačević "pomagao" Titu pri pisanju ratnih memoara!

Ovih dana sam pročitao i knjigu "Deca komunizma" Milomira Marića, recenzenta Cenčićeve knjige. Obojica su poznati istraživači naše zajedničke prošlosti. Marićeva knjiga je izašla 1987. u Beogradu, a u njoj sam našao dosta dodirnih tačaka sa Cenčićevim "falsifikatima"! I šta sad? Treba li osuditi i Marića? I sam delim mišljenje svog profesora istorije da je verovatno "radilo" više falsifikatora! A pravi falsifikatori, majstori, to najčešće rade po receptu: 70 odsto istine, 20 odsto poluistine i 10 odsto neistine. Približno tako su napisani i "Poslednji dani SFRJ" Borislava Jovića! Zato bi bilo interesantno kada bi jedna stručna ekipa Društva za istinu dobila naknadni zadatak da ustanovi ko je i zašto napisao VEĆU PODVALU! To bi bio pravi pogodak!

Marijan F. KRANJIC
general-major u penziji
Ljubljana

U VALJEVU I OKOLINI

Vandalizam stvara nove sukobe i mržnju

U Valjevu i okolini i dalje se vandalski nasrće na spomenike koji podsećaju na događaje i ličnosti iz vremena narodnooslobodilačke borbe:

- Na spomen-groblju na Krušiku, gde je okupator u toku noći 27. novembra 1941. streljao 261 partizana, razbijeni su ploča sa imenima streljanih i večni plamen;
- U parku kod Jadra po drugi put je srušena bista Žikice Jovanovića Španca. Ovaj park je, inače, proglašen parkom Vide Jocić, vajarke svetskog glasa, nekadašnjeg borca Valjevskog narodnooslobodilačkog partizanskog odreda i logorašice Mauthauzena;
- U selu Brezovici oskrnavljena je spomen-česma, a u Počuti po drugi put bista narodnog heroja Živka Jovanovića, prvog komandanta Valjevskog partizanskog odreda;
- Uništena je tabla na kojoj je pisalo da je JNA izgradila put Valjevo-Bajina Bašta;
- Uništene su spomen-ploče i spomen-obeležja u Valjevu, Klincima i Osladiću, više puta su rušene biste narodnih heroja Milice Pavlović i Živka Đurđevića koga su četnici živog pekli na ražnju, itd.

Boračka organizacija u Valjevu izdala je saopštenje kojim upozorava javnost da sama ne može uspešno da se izbori protiv ovog vandalizma te zbog toga poziva vlasti, političke stranke i javna glasila da pomognu da se stane na put pojavi koja izaziva nove sukobe i mržnju među građanima.

PODSEĆANJA

Partizanski sveštenici

Godine 1944. bio sam pripadnik Pratećeg bataljona II udarnog korpusa čiji je komandant bio proslavljeni general Peko Dapčević. Na Badnji dan te godine organizovana je svečana povorka sa komandantom Dapčevićem i bleh-muzikom na čelu. Kolona partizana i građana se u cik zore uputila prema Smailagić-polju u sječu badnjaka.

Kada su badnjaci bili posječeni, kolona se uputila ka Kolašinu. Na ulazu u grad zaorila se pjesma, treštala je muzika, oglasile su se puške radosnice. Iz svih, od rušenja i paljenja preostalih kuća, ljudi su izlazili da sa zdravicom i česnicom dočekaju i pozdrave nosioce badnjaka koje je predvodio komandant Dapčević. Oni su ispred svake kuće ostavljali po jedno drvo a ostale badnjake doneli na gradski trg na kome je zapaljena badnjačka vatra oko koje se igralo crnogorsko kolo - oro, pjevalo i veselilo. Tu se okupio skoro cio Kolašin a pristizali su i ljudi iz okolnih sela...

Kasnije sam i u Beogradu bio prisutan kada su u Skadarskoj ulici loženi badnjaci, u skadarlijskim restoranima pjevano "Roždestvo tvoje", a na dočecima srpske Nove godine slušao sam Olgu Jančevceku i druge istaknute pjevače ondanšnjeg vremena...

Povodom konstatacije da je jedini general Kraljevine Jugoslavije koji je stupio u NOV bio divizijski general Borisav Ristić, iskazane u članku "General, partizan, vojni ministar" u prošlom broju "Glasa istine", redakciji je stiglo pismo potpisano inicijalima M.M.M. u kome se navodi:

"U NOV i POJ stupio je 22. oktobra 1944. divizijski đeneral Vojske, Mor. i Vazd. Kraljevine Jugoslavije Miloš G. Obradović, rođen 1881. u selu Gledić kod Kragujevca - koji je dobio čin general-lajtanta JA i ponovo penzionisan 1964. (prvi put penzionisan od strane Pere Živkovića 1935. a da, kao prvi đeneral Kraljevine Jugoslavije nije preveden u rezervu niti je odlikovan). Jedan sin đenerala M. Obradovića je poginuo, a drugi je bio pripadnik NOV i POJ. General-lajtant preminuo je u Beogradu 4.12.1972. O generalu Milošu G. Obradoviću list "Vojska" nedavno je objavio feljton u četiri nastavka (autor Ivo Matović)."

Ova napomena potkrepljuje tezu zbog koje je i objavljen tekst "General, partizan, vojni ministar", to jest da su Narodnooslobodilačkoj vojsci pristupali i generali a ne samo niži po činu oficiri Kraljevine Jugoslavije.

Skoro svaka jedinica NOVJ imala je vjerskog referenta u liku sveštenika svih većih vjerskih zajednica koji su nesmetano obavljali vjerske obrede i to ne samo u svojim jedinicama već i u mjestima slobodne partizanske teritorije. Držali su opela poginulim partizanima i žrtvama terora okupatora i njegovih saradnika, obavljali krštenja i vjenčavanja, osvještavali slavske kolače. Naravno, prema volji i želji vjernika i onih koji su upražnjavali te vjerske običaje. U mojoj Petoj proleterskoj brigadi vjerski referent bio je sveštenik Luka Pekić, a u Četvrtoj prota Jagoš Simonović. Sa Pekićem bili su u partizanima i članovi njegove porodice Branko (poginuo u NOR-u), Bosa, kasnije lekar VMA, i Vojo, kasnije ambasador SFRJ. Sjećam se i prote Karamatijevića, prote Smiljanića, prote Blaža Markovića, prote Šekularca, prote Bojovića, kao i mnogih drugih, da i ne pominjem proslavljenog popa Vladu Zečevića, člana Vrhovnog štaba i Nacionalnog komiteta narodnog oslobođenja Jugoslavije...

I to svjedoči da su NOP, NOB i NOV Jugoslavije stvarno ponikli iz naroda i u narodu. *Velimir DRAKULOVIĆ*

REKLI SU, NAPISALI SU...

FILIP DAVID, književnik

Radomir Konstantinović - uvek korak ispred

...Ono što nije učinio Beograd, učinilo je Sarajevo. Dobro organizovanim skupom, uz učešće velikog broja poznatih ličnosti kulturnog i intelektualnog života ex-Jugoslavije, obeleženo je 75 godina života Radomira Konstantinovića, pisca i filozofa, možda poslednjeg velikog predstavnika i pripadnika onog intelektualnog soja koji zarad lokalnih, uskih nacionalnih i regionalnih interesa nisu izdali univerzalne ideje pravde i slobode. Očigledno, i posle takozvanih "demokratskih promena", srpska politička i kulturna situacija nije dovoljno sazrela da prihvati misao i delo Radomira Konstantinovića.

...Konstantinović je ne samo jedan od najznačajnijih srpskih pisaca i mislilaca u prošlom i ovom veku, nego svakako i superiorni intelektualna veličina na našim balkanskim, ali i širim evropskim prostorima. To što je taj i takav Radomir Konstantinović poslednjih petnaestak godina u unutrašnjem egzilu koji nije prekinut ni posle petooktobarskih događaja svedoči o konfuznoj, pa i nezdravoj srpskoj intelektualnoj sceni, gde se, i posle svega što se dogodilo, ne oprašta onima koji su hrabro i proročki pisali i govorili o "nužnosti nacizma u duhu palanke". Konstantinović je, što je takođe jedan od njegovih neoprostivih "grehova" dao preciznu i nedvosmisleni definiciju Druge Srbije, suprotnu svemu onome što je Miloševićeva Srbija predstavljala: "Druga Srbija je ona Srbija koja se ne miri sa zločinom".

Godišnja članarina i za 2003. je 200 dinara, a za učenike i studente - 100 dinara.

Članarina se može uplatiti neposredno, u prostorijama Društva, Sremska 2, međusprat, ili na žiro-račun Društva.

Na isti način mogu se uplatiti i dodatni priloz. Članovi čije je materijalno stanje nepovoljno mole se da simboličnim iznosom potvrde svoju pripadnost Društvu.

Besplatno dostavljanje "Glasa istine" i popust pri kupovini svih izdanja Društva - svojevrsni su povraćaj članarine i priloga.

Da bi se realizovao što veći broj izdavačkih projekata i drugih aktivnosti Društva i tako vrednosti za koje se Društvo zalaže postale dostupnije što širem krugu ljudi a posebno pripadnicima mladih generacija, neophodna je pomoć članova u dva pravca - da se obezbedi podrška šireg kruga donatora i, drugo, da se uključe u distribuciju izdanja Društva.

Sve članove koji u tom smislu mogu da pomognu ili imaju odgovarajuće ideje Izvršni odbor moli da se jave na adresu: Beograd, Sremska 2 (međusprat), ili na telefon (011)-638-520, neposredno svakog radnog dana od 10 do 14 časova, ili pismom.

PRILOZI ZA RAVNOGORSKU ČITANKU

DRUGOVAC - POPRIŠTE ČETNIČKOG MASAKRA (2)

Samoodbrana sela

Zbog strahovlade koju je uz pomoć ljotičevaca i svoje straže organizovao tadašnji predsednik opštine Branko Milosavljević, narodnooslobodilački pokret u Drugovcu se sporo razvijao.

Tokom noći 30. septembra 1943. godine 3. četa Kosmajskog partizanskog odreda stigla je u ovo selo, zapalila opštinsku arhivu, razoružala "Brankovu gardu" i likvidirala nekoliko saradnika okupatora. Posle ove akcije, Kosmajski odred je sve češće dolazio u Drugovac gde su, do kraja 1943, formirani naoružana omladinska desetina, ilegalna četa za samoodbranu sela, narodnooslobodilački odbor, organizacija SKOJ-a.

Zbog geografskog položaja, veličine i značaja Drugovca, sve masovnije pristupanje njegovih žitelja narodnooslobodilačkom pokretu postepeno se pretvarali ovo selo u sve snažnije uporište NOB-a od značaja ne samo za podunavski već i za gročanski, mladenovački i jasički srez, pa i ceo okrug. Otuda je Drugovac sve više bio trn u oku za ljotičevce i četnike Draže Mihailovića koji sve češće upadaju u selo, prete stanovništvu, hapse, batinaju i likvidiraju pojedine saradnike NOP-a.

Kosmajski partizanski odred je povremeno dolazio u selo ali nije mogao da mu obezbedi stalnu odbranu. Suočeni sa nasiljem ljotičevaca i četnika, simpatizeri i saradnici NOP-a došli su na ideju da sami organizuju odbranu sela što su prihvatili i članovi i instruktori tadašnjeg Sreskog povereništva KPJ za srez podunavski. U skladu s tim, na skupu saradnika NOP-a 10. aprila 1944, kod kuće Vladimira Jocića, formirana je Drugovačka četa a za komandira i komesara izabrani su Aleksandar Sane Milošević i Bora Milošević.

Već sledećeg dana četnici Smederevskog korpusa, sa komandantom kapetanom Živanom Lazovićem na čelu, napali su Drugovac. Suprotstavila im se tek formirana Drugovačka četa. U toku borbe koja je vođena gotovo čitav dan, četnički napad je odbijen, poginulo je šest a zarobljeno sedam ranjenih četnika, dok četa nije imala gubitaka. Četnici su ubili meštana Milana Trifunovića jer ih je, kada su prolazili kraj njegove kuće, pozdravio sa : "Zdravo drugovi".

Ishod borbe doneo je radost ali i strepnje jer se uvidelo da su za odbranu sela potrebne znatno veće snage od čete sa tridesetak

ljudi. Znalo se da će novi četnički napad brzo uslediti i da će tada četnici napasti sa više a ne samo sa jedne strane, što će zahtevati kružnu odbranu. Zato je odmah, 12. aprila, u Drugovcu održan veliki zbor na kome je rukovodstvo čete pozvalo sugrađane da se priključe odbrani sela. Taj poziv prihvatilo je oko 160 Drugovčana što je omogućilo da se formira Drugovački bataljon sa četiri čete. Za komandanta i komesara bataljona izabrani su Janičije Mića Ranković i Bora Milošević, a za komandire četa: Aleksandar Sane Milošević, Mile Đurđević, Dragiša Stanisavljević i Borivoje Petrović. U svakoj četi formiran je po jedan omladinski vod.

Odmah su počele pripreme za organizovanu odbranu sela - svakoj četi je određen sektor, kopani su rovovi, pravljena utvrđenja, prikupljeni su oružje, municija, sanitetski materijal, postavljene su seoske straže, organizovana je obaveštajna služba, kontrolisani su ulasci i izlasci iz sela. Glas o formiranju Drugovačkog bataljona brzo se raširio po okolini pa su u njegov sastav počeli da pristižu i borci iz obližnjih sela Binovca, Badljevice, Dubone, Malog Orašja, Živkovca...Dolazak Kosmajskog partizanskog odreda u Drugovac na Uskrs 16. aprila 1944. prerastao je u narodno veselje a te večeri je u ovom selu formirana i prva organizacija KPJ.

Razume se, sve to nije moglo da promakne četnicima kivnim što su u prethodnom napadu na Drugovac doživeli poraz. Komandant njihovog Smederevskog korpusa Živan Lazović formirao je specijalni Jurišni korpus koji je izvršio novi napad na Drugovac, ovoga puta iz dva pravca - severozapadnog, od Malog Orašja i jugoistočnog, od Selevca. Drugovački bataljon, uz pomoć 1. kosmajске, 2. gročanske, 3. jasičke i 4. podunavske čete Kosmajskog partizanskog odreda naneo je četnicima novi poraz.

Komandant četničkog Jurišnog korpusa kapetan Ranko Dimitrijević je istog dana poslao izveštaj komandantu Smederevskog korpusa u kome je, pored ostalog, napisao:

"Gospodine kapetane, danas 18. IV 1944 u 4 sata u jutro napali su me partizani pod Drugovcom. Bilo ih je oko 400 ljudi. Jurišni korpus ne postoji više t.j. razbijen je potpuno i bez municije. Ostalo je na licu mesta samom 31 čovek...Komunisti imaju nade i dobro se drže. Treba sva ta sela zapaliti i poklati...Pozovite gardu da ih uništimo dok još ima vremena..."

Sledećeg dana u Drugovac je došao četnički kurir sa porukom komandanta Smederevskog četničkog korpusa kapetana Živana Lazovića koji je stavio do znanja da će selo biti spaljeno i stavljeno pod kamu i mitraljez ako se ne preda oružje i ne prekine sa otporom...

Dragoslav B. DIMITRIJEVIĆ BELI

DOSADAŠNJA IZDANJA DRUŠTVA

Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. do sada je, u okviru svojih programskih aktivnosti, izdalo više knjiga i publikacija:

- "STVARANJE I RAZARANJE JUGOSLAVIJE" - zbornik sa istoimenog okruglog stola
- "FAŠIZAM JUČE I DANAS"
- Ilija Radaković "BESMISLENA YU-RATOVANJA" (upravo je izašlo i drugo dopunjeno izdanje)
- Džasper Ridli "TITO"
- Ibrahim Latifić "JUGOSLAVIJA 1945-1990."
- Milenko Marković "SRPSKO PITANJE"
- RAZARANJE SPOMENIKA KULTURE NA TLU NEKADAŠNJE JUGOSLAVIJE 1991-1995"
- Miloš Minić "PREGOVORI IZMEĐU MILOŠEVIĆA I TUĐMANA O PODELI BIH"
- "BOSNA I HERCEGOVINA JUČE, DANAS I SUTRA"
- Dr Radoslav Ratković "POLITIKA I USTAV"
- Dr Branko Latas "SARADNJA ČETNIKA SA OKUPATORIMA I USTAŠAMA (1941-1945)"
- "VOJVODINA U ANTIFAŠISTIČKOJ NARODNOOSLOBODILAČKOJ BORBI (1941-1945)"
- "AVNOJEVSKI PRINCIPI I ODNOSI U SADAŠNJOJ JUGOSLAVIJI; PAKT O STABILNOSTI ZA JUGOISTOČNU EVROPU"
- "OSVRT NA PUBLIKACIJE O REHABILITACIJI SARADNJE ČETNIKA SA OKUPATORIMA"
- Kiro Hadži Vasilev "SUDBINE SOCIJALIZMA"
- Dr Marko Vrhunec "ŠEST GODINA SA TITOM"
- Dr Dragoljub Petrović "JUGOSLAVIJA U ANTIFAŠISTIČKOM RATU 1941-1945"
- "RATOVU U JUGOSLAVIJI 1991-1999" - zbornik sa istoimenog okruglog stola
- Jovo Ninković "ETNIČKA SVOJSTVA RATOVA U JUGOSLAVIJI 1991-1995"
- "VELIKA PODVALA - CENČIĆ PODMEĆE TITU IZMIŠLJENE STENOGRAME" - osvrti i polemike
- Kiro Hadži Vasilev "MEĐUNACIONALNI ODNOSI - BALKANSKA ISKUSTVA"
- ODBRANA ISTORIJSKE ISTINE O NOR-u I SFRJ (zbornik saopštenja i diskusije sa tribine "Da li đaci u Srbiji uče falsifikovanu istoriju")

Za članove Društva - cena sa popustom.

BOSNA I HERCEGOVINA

Delegacije SUBNOAR-a u Predsedništvu i Vladi

Posebne delegacije SUBNOAR-a Bosne i Hercegovine primio je član Predsedništva BiH Sulejman Tihić i predsednik Vlade Federacije BiH Ahmed Hadžipašić, a predstavnici boračke organizacije posetili su i Ministarstvo za boračka pitanja gde ih je primio ministar Ibrahim Nadarević.

Prilikom ovih poseta državni funkcioneri su upoznati sa karakterom, ciljevima, programskom orijentacijom i preobražajem SUBNOAR-a BiH koji podrazuževa podmlađivanje organizacije uključivanjem u svoje redove mladih antifašista i sledbenika antifašističkih tradicija. SUBNOAR se zalaže za celovitu BiH na temeljima ZAVNOBiH-a i AVNOJ-a i za nastajanje masovnog antifašističkog pokreta, to jest što šireg antifašističkog fronta.

Razgovaralo se i o obeležavanju 60. godišnjice značajnih datuma NOB-a, o pravima boraca, održavanju i obnovi spomenika, finansiranju boračke organizacije.

Druženje partizana Fojnice i Visokog

Šesdeseta godišnjica formiranja Visočkofojničkog partizanskog odreda obeležena je u Fojnici gde su visočku partizansku ekspediciju čekali borci ovog kraja predvođeni Raifom i Rešadom Dizdarevićem. Položeno je cveće na partizansku spomen-kosturnicu, na grobove palih boraca i grob prvog poginulog Fojničanina u poslednjem ratu. Tradicionalno druženje nastavljeno je pod planinama Matorac i Vrtača u selu Prokos, gde su domaćini napravili pravi partizanski ugođaj.

Ovde se već 50 godina na inicijativu SUBNOAR-a održava narodni teferić u znak sećanja na formiranje Visočkofojničkog partizanskog odreda. Fojnica je jedna od retkih opština koja je zadržala tradiciju antifašističkog praznovanja na Prokosu i Pogorelici. Prisutnima se ovoga puta obratio i Muhamed Spaho, predsednik Udruženja boraca NOAR-a Visoko. Među nekadašnjim borcima bio je i Marko Sopić, pisac knjige "Pred vratima Sarajeva", objavljene 1970. godine. Zvuci harmonike Mehe Becića, pesma i igra antifašista veterana u kolu iznenadila je, i to veoma prijatno, mnoge znatiželjne posmatrače i prolaznike.

"Šesdeseta godišnjica formiranja našeg partizanskog odreda ujedno je komadić jednog lijepog, sretnog i naprednog života

Zbog nedostatka prostora, redakcija lista je u prošlom broju znatno skratila autentični tekst "60. godišnjica bitke na Neretvi" Ibrahima Latifića kome se zbog toga izvinjava.

koji smo imali 45 godina. Naša generacija, koja je ostala doslijedna idealima, etici i moralu NOB-a, može se smatrati sretnom, iako lagano nestaje u vremenu u kome se povampiruju mržnja i fašizam. Naša je dužnost da obezbijedimo postojanje organizovanog antifašizma time što ćemo u Savez boraca NOAR-a privlačiti ljude svih generacija, uz laganu transformaciju u Savez antifašista", rekao je ovim povodom za list "Oslobođenje" Raif Dizdarević.

Obnavlja se spomenik kod Zenice

Spomenik na Smetovima, omiljenom izletištu Zeničana, podignut 1968. godine uz spomen-kosturnicu u kojoj su sahranjeni poginuli borci Zeničkog partizanskog odreda i 3. istočnobosanskog udarnog bataljona poginuli u četničkom puču maja 1942. godine, treba da bude obnovljen angažovanjem zeničke opštine i SUBNOAR-a, a uz pomoć Željezničko-građevinskog preduzeća Zenica i Turskog bataljona SFOR-a u Zenici.

Spomenik visok 11,5 metara od postolja sa mermernim pločama na kojima su ispisana imena poginulih partizana, uništen je početkom godine krađom aluminijumskog lima i presecanjem metalne konstrukcije. Ovaj vandalski čin osudili su mnogi pojedinci, udruženja, opštinske vlasti, a za počiniocima se traga.

Društvo "J.B.Tito" osnovano i u Tuzli

Više od 600 građana Tuzle prisustvovalo je osnivačkoj skupštini Društva "Josip Broz Tito" u ovom gradu. Time se Tuzla pridružuje sve većem broju opština u BiH u kojima je osnovano ili se priprema formiranje istoimenog društva.

"Želimo i hoćemo zajednički život u zajedničkoj državi BiH, hoćemo toleranciju, poštovanje i razumijevanje. Nećemo ograde, podjele, nećemo naciju kao zanimanje, hoćemo da mladi ostanu ovdje i da, na tradiciji otpora i borbi protiv mraka i mržnje, budućnost ove zemlje bude njihova jedina, zajednička perspektiva" - poruke se sa ovog skupa.

"Hoćemo Republiku BiH!"

"Savez boraca Srednjobosanskog kantona pridružuje se Glavnom odboru SUBNOAR-a BiH u aktivnoj i bezrezervnoj podršci zahtjevu grupe intelektualaca za Bosnu i Hercegovinu - TREĆU REPUBLIKU, odnosno za vraćanje naziva Republika Bosna i Hercegovina za koju su se naši borci u antifašističkom NOR-u 1941-1945. borili a preko 400 hiljada naših drugova dali svoje živote za slobodnu i pros-

peritetnu našu jedinu domovinu Republiku Bosnu i Hercegovinu".

Ovo se, između ostalog, ističe u saopštenju sa izborne skupštine SUBNOAR-a Srednjobosanskog kantona održane u Travniku. Takođe se naglašava da je pomenuti zahtev intelektualaca jednodušno poimanje istinske želje svih antifašističkih demokratskih snaga za reafirmaciju državnosti BiH, ZAVNOBiH-ovske Republike Bosne i Hercegovine ukinute Dejtonskim sporazumom o miru 1995. godine.

HRVATSKA

Dan antifašističke borbe

Prigodnim svečanostima i polaganjem venaca na partizanske spomenike u šumi Brezovica kod Siska, Zagrebu, planini Tuhobiću u okolini Rijeke, Splitu, Dubrovniku, Osijeku i drugim mestima u Hrvatskoj obeležen je 22. lipanj (jun) koji se već nekoliko godina slavi kao Dan antifašističke borbe.

Tim povodom čestitke građanima uputili su predsednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić i predsednik Vlade Hrvatske Ivica Račan. Prijemom u sedištu Vlade Hrvatske zajednički su obeleženi i ovaj datum, i 60. godišnjica osnivanja ZAVNOH-a (svojevremeno se govorilo da će tim povodom biti održana sednica Sabora) i priključenja Istre, Rijeke i Zadra Hrvatskoj.

Ali, kako piše "Glas", list antifašista demokratske Hrvatske, to i nije bio neki događaj za Hrvatsku televiziju koja je ovaj državni praznik - uspešno ignorisala. Antifašistička borba je relativizirana i umanjena jer je i šturim protokolarnim vestima o proslavi 22. lipnja suprotstavljen skup kod jame Jazovke koji nije slučajno organizovan baš tog dana već sa ciljem da se i na Dan antifašističke borbe o antifašistima i antifašizmu govori na krajnje negativan način.

Ispred srušenog spomenika u Srbu

Posle mnogo godina u ustaničkom Srbu obeležen je 27. jul (srpanj) koji je nekada slavljeno kao Dan ustanka naroda Hrvatske. Organizatori proslave ispred srušenog spomenika bili su Savez antifašističkih boraca i Savez ratnih i vojnih invalida Hrvatske, Savez društava "Josip Broz Tito", Sekcija 6. proleterske divizije "Nikola Tesla"...U prisustvu nekoliko stotina učesnika na ruševine spomenika položeni su vencu republičke i lokalne organizacije antifašističkih boraca a zatim su govorili Milorad Pupovac (SNV), ustanik iz ovog kraja narodni heroj Ilija Radaković, predsednik Saveza društava "J. B. Tito" Tomislav Badovinac i predsednik SABH Ivan Fumić.

Jedan od osnivača Društva za istinu o

IZ DRUGIH DELOVA NEKADAŠNJE ZAJEDNIČKE DRŽAVE

antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945. Ilija Radaković tom prilikom je, između ostalog, rekao:

● Antifašistički ustanak u Hrvatskoj 1941. već više od decenije na meti je najgrubljih napada nacionalističkih i pronacionalističkih krugova. U tome su udruženi srpski i hrvatski nacionalisti jer antifašistička narodnooslobodilačka borba i njene tekovine podjednako smetaju i jednima i drugima. U verbalnom smislu ti napadi se prividno razlikuju ali suština ni u kom slučaju. One koji su propovijedali i propovijedaju nacionalnu i vjersku mržnju, koji su svojevremeno saradivali sa okupatorom, zadojene velikodržavljem i etničkom čistotom, razdvajali su i razdvajaju, doduše, nacionalni atributi ali su ih oduvijek spajali ekstremizam do spremnosti na zločin i sklonost da se međusobno dogovaraju na račun trećeg u cilju zadovoljavanja svojih teritorijalnih pretenzija. Nije im smetalo što je to neizbježno vodilo u novo krvoproliće ogromnih razmjera, u vandalska razaranja kulturno-civilizacijskih dostignuća više prethodnih generacija.

● Katastrofa koja je zadesila prostore nekadašnje SFRJ upravo je i počinjala napadom na ustanak, NOB, uz pokušaje da se ta borba i njene tekovine prikazuju u krivom svjetlu, da se prećutkuju, krivotvore pa čak i naknadno izmišljaju fakta - da se proizvodi povijest, odnosno istorija, prema potrebama povampirenog šovinizma.

● Iako se u međuvremenu raspala zajednička država, ustanak 1941. ne može se realno istorijski predstaviti i objasniti ako se posmatra izdvojeno, izvan zajedničke borbe svih jugoslovenskih naroda, jedinstvenog vođstva i jedinstvene komande. Mnogo toga ne može se naknadno razmjeriti po aršinima novonastalih država, u okvirima "čistih" nacionalnih entiteta i nesumnjive nacionalističke pomame da se svom naciju pripisuju i vrline koje ne posjeduje a onom drugom i pokude koje ne zaslužuje.

● Oni koji su u besmislenom ratu 1991-1995. rušili tekovine NOB-a 1941-1945. samo su dokazali da iz naše i evropske istorije ništa nisu naučili. Masovno rušenje spomenika i obilježja podignutih u znak sjećanja palim za slobodu, najizraženije u BiH i Hrvatskoj, najbrutalniji je vandalizam a politička uvjerenja koja izvire iz vandalizma ili ka njemu vode - ne otvaraju perspektivu ni narodima, ni državama, već ih vode direktno u sunovrat. Strašno je i podizanje spomenika onima koji su bili na strani fašista. I jedno i drugo nasilje je nad istorijom čije falsifikovanje nekima može da donese privremene koristi a svima samo neizmjerljive štete. Rušenje spomenika najšešće nije direktna posljedica ratnih operacija. Najveći broj ih je srušen planski u vrijeme tzv. primirja i etničkog čišćenja, kao i ovaj ovdje. Podsticanje tog rušenja i mirenje s njim faktički predstavlja istupanje iz antifašističke i antinacističke koalicije iz II svjetskog rata i

prestrojavanje na onu drugu - mračnu stranu, a to znači protiv demokratskog svijeta, protiv čovjeka i čovječnosti a samim tim i protiv sopstvenog naroda.

● I kada više ne postoji Jugoslavija stvorena u NOB-u, ostaju kao trajna potreba saradnja i integracije na jugoslovenskim pa i širim balkanskim prostorima. To nalažu interesi svih naroda koji tu žive; to, uostalom diktiraju i procesi u Evropi koja se udružuje i briše granice. Zbog toga treba čuvati i uspomene na NOB, koristiti njena iskustva i nove generacije upoznavati sa njenim tekovinama i vrijednostima.

● Oni koji su se jednom borili protiv fašizma ne mogu da prihvate ideju i praksu etnički čistih država jer je to fašizam. Smrt neofašizmu!

Reagovanja SAB-a Hrvatske

Savez antifašističkih boraca Hrvatske uputio je pismo Hrvatskom saboru povodom izjava saborskih zastupnika Ive Lončara i Ante Kovačevića. Prvi je vređao Josipa Broza Tita a drugi tvrdio da NDH nije bila fašistička država.

"Iznenadeni smo i ogorčeni što se na zasjedanjima Hrvatskog sabora ponavljaju stavovi koji su u suprotnosti s antifašističkim osnovama Republike Hrvatske, a posebno što voditelji zasjedanja prelaze preko kršenja Ustava Republike Hrvatske", kaže se, pored ostalog, u pismu upućenom Saboru i postavljaju pitanja može li Hrvatski sabor da toleriše ignorisanje ZAVNOH-a, odnosno antifašističkih temelja po kojima i svet priznaje i poštuje Hrvatsku i sme li da ne reaguje na ispade negiranja istorijskih istina.

Prethodno je Predsedništvo Saveza antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske uputilo pismo Hrvatskom saboru povodom govora potpredsednika Sabora dr Ivica Kostovića u Blajburgu.

Na tom skupu, održanom istovremeno sa komemorativnim skupom u Jasenovcu, Kostović je, kako se navodi u pismu hrvatskih antifašista, "imperativno zahtijevao ispriku žrtve krvniku" u prisustvo i učesnika odevenih u crne ustaške odore s ustaškim znacima koji su nosili sliku ustaškog poglavnika i ratnog zločinca Ante Pavelića.

U ovom pismu se, pored ostalog, iznose konstatacije i pitanja:

● Ustaška strana se nikada, nigdje i nikome nije ispričala niti izrazila kajanje za tisuće i tisuće žrtava i užasne patnje nanižete stotinama tisuća osoba,

● Koga članovi Hrvatskog sabora predstavljaju na Blajburškom polju? Ako zastupaju Republiku Hrvatsku, tad ruše njene temelje jer se po Ustavu Hrvatska ne zasniva na NDH, nego na antifašističkoj borbi i odlukama ZAVNOH-a, a oni to negiraju. Zar su predstavnici Sabora zaboravili što je dovelo do

Blajburga? Zar ništa o vladavini Ante Pavelića nisu čuli, pročitali i saznali? Čudno je što zaboravljaju da su ustaše već travnja 1941. godine, dakle, desetak dana po postavljanju na vlast donijeli rasne zakone kojima je otvoren lov na Židove, Srbe, Rome, Hrvate demokratske opcije i pripadnike drugih nepoćudnih rasa, vjera, nacija.

● Odgovornost za stradanje na Blajburškom polju isključivo snosi Ante Pavelić i ustaško rukovodstvo...Inzistiramo na utvrđivanju stvarnog broja poginulih kod

Priznanje većnicima ZAVNOH-a

Povodom 60. godišnjice ZAVNOH-a predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić odlikovao je devet većnika Prvog zasjedanja ZAVNOH-a. Red hrvatskog pletera dodeljen je Šimi Balenu, Marku Beliniću, Milki Bogunović-Lovrić, Ivici Kranželiću, Ivici Kukoču, Milki Livadi, Mauriciju Magašiću, Simi Todoroviću i Savi Zlatiću.

Blajburga jer se ovako ističe broj stradalih kako tko želi bez ikakvog stvarnog dokaza.

● Savez antifašističkih boraca i antifašista RH je izjavio u mnogo navrata pismeno i usmeno žaljenje zbog nevinih žrtava, kojih je, na žalost bilo i na Blajburškom polju i na mnogim drugim mjestima.

Nova knjiga Stipe Šuvara

U Zagrebu je izašla iz štampe nova knjiga Stipe Šuvara "Hrvatski karusel" koja sadrži priloge političkoj sociologiji hrvatskog društva.

Jedanaest poglavlja ove obimne knjige su: Hrvatska ljeta gospodnjih 1990-2003; Demokracija umjesto demokracije; Tranzicija u bijedu; (Dis)kontinuitet; Konvertiti i podobni; Močvara i na vlasti i u opoziciji; Izgledi ljevice; Srbi u Hrvatskoj; neki aspekti stradanja; Zločini bez kazne; Čerečenje Bosne i Kolonije od Triglava do Vardara.

SLOVENIJA

Šesdeseti rođendan Ljubljanske brigade

Sredinom septembra svečano je obeležena 60. godišnjica formiranja Ljubljanske brigade. Njen nastanak u neposrednoj je vezi sa delovanjem Osvobodilne fronte u Ljubljani i to u okolnostima kada je grad bio opasan bodljikavom žicom dugom 41 kilometar i ojačanom sa 69 betonskih bunkera. Aktivisti Osvobodilne fronte našli su, međutim, način da u ovom obruču koji je trajao 1.170 dana stvore brojne skrivene prolaze za aktiviste i dobrovoljce koji su iz Ljubljane odlazili u partizane najčešće pravcem prema Krimu i

IZ DRUGIH DELOVA NEKADAŠNJE ZAJEDNIČKE DRŽAVE

Mokrcu. To je izazvalo bes okupatora koji je u martu na ovom području potpuno spalio 19 sela, a šest delimično misleći da će na taj način da zatre otpor.

Uprkos tome, spremnost za odlazak u partizane bila je sve masovnija pa je tokom leta 1943. odlučeno da se formiraju nove partizanske brigade a među njima i Ljubljanska. Dobrovoljce su skupljali terenski odbori Osvobodilne fronte a za odlazak u brigade javilo se 4.600 većinom mladića i devojaka. U partizanskom selu Golom, tri puta pljačkanom i paljenom, 11. septembra 1943. formirana su najpre dva pa sledećih dana još dva bataljona brigade koja je dobila ime Ljuba Šerčerja a glavni štab NOV i PO Slovenije preimenovao je u 10. slovensku - ljubljansku koja je kasnije proglašena udamom.

Ljubljanska brigada vodila je bitke u Dolenjskoj, Beloj i Suhoj krajini, u Notranjskoj i okolini Ljubljane, Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru, a posle teških borbi na Orlama svečano je 9. maja 1945. umarširala u Ljubljanu. Na njenom borbenom putu poginulo je 329 boraca a 598 ih je ranjeno. Šest njenih pripadnika proglašeno je za narodne heroje.

Biskup Vekoslav Grmič o NOB-u

Na spomen-svečanosti povodom godišnjice spaljivanja sela Hrastnik, Koreno i Zlato Polje od strane fašističkih okupatora, govorio je biskup Vekoslav Grmič koji je, između ostalog, istakao:

- Fašizam je potpuno raščovečio čoveka i negirao istinske ljudske vrednosti kao što su sloboda, jednakost i bratstvo, silidarnost i ljubav - evropsku civilizaciju koja se temelji na hrišćanstvu...Slovence su fašisti jednostavno osudili na smrt. Zato im nije ostala druga mogućnost nego da se odupru, da ustanove Osvobodilnu frontu i da mnogi stupe u partizane. Otpor je bio njihova prirodna dužnost, njihova moralna dužnost, kako je jasno naznačio Edvard Kocbek koji je, kao posebno iskreni hrišćanin, zagovarao oslobodilački pokret i sam odlučno delovao u partizanima. Sigurno je da su među partizanima većina bili vernici...

- Oslobodilačka borba protiv okupatora koji su palili slovenačke domove i ubijali pripadnike slovenačkog naroda vodila se na više frontova: jedan front vodili su partizani, drugi izgnanici, treći ljudi koji su ostali kod svojih domova ali su podupirali partizane i zbog toga veoma trpeli jer im je okupator palio kuće, streljao taoce iz njihovih redova, mnoge poslao u logore smrti...

- Mi Slovenci smo se dobro iskazali svojim otporom braneći po svaku cenu svoj narod, domovinu, evropsku kulturu, čiji je sastavni deo hrišćanstvo...nismo mogli mirno prihvatati nacifašističke zločine i namere da uništi čitave narode. Stali smo

na pravu stranu. Na žalost, to nisu učinili oni koji su išli u boj protiv oslobodilačkog pokreta, koji su položili zakletvu nacistima i s njima bojevali protiv partizana. Nisu se oni borili ni za Boga, ni za domovinu, već u stvari protiv Boga i domovine jer su nacisti hteli da unište i hrišćanstvo i slovenački narod. Domobrani su od takvih bili zavedeni, prevareni. Njihovi voditelji, takođe i verski, crkveni, povelili su ih na pogrešan put a mnoge i u okrutu smrt. Mnogi naslednici tih voditelja to danas neće da priznaju. Ne mogu se opravdati ni time što je po okončanju rata, kao i u drugim državama, bilo zločinačkih postupaka...

- Ne smemo zaboraviti žrtve, stvarne mučenike koji su i svoje živote položili na oltar domovine, slovenstva, evropske civilizacije, hrišćanstva. Da nije bilo tih žrtava, ne bi bilo otpora 1941-1945, ne bi posle rata Primorska bila priključena Sloveniji, ne bi se 1945. došlo do Jugoslavije sa njenim više autonomnim republikama nego što su pre II svetskog rata bile banovine, ne bi se došlo ni do samostalne Slovenije. Na sve to ponovo treba da se podsetimo sada kada stupamo u Evropsku uniju i da shvatimo da smo od 1941. do 1945. dali svoj doprinos nastajanju združene Evrope...

- Borimo se za mir i da se nikada ne vrate dani fašizma s njihovim stravičnim posledicama. I s tom kulturom stupimo u Evropsku uniju odlučni da u toj skupnosti očuvamo svoj identitet. Ponosni smo na svoju istoriju, a taj ponos nam nalazaže da budemo odgovorni prema budućnosti. Najveći i opravdani ponos proizlazi upravo iz oslobodilačke borbe u vreme kada smo od okupatora bili osuđeni na smrt...

Briga za spomenike

Zveza združenj borcev in udeležencev NOB Slovenije smatra da su nedorečene zakonske odredbe o zaštiti i održavanju spomenika i spomen-obeležja koji podsećaju na datume i ličnosti iz vremena narodnooslobodilačke borbe 1941-1945.

Zbog toga je zamoljeno Ministarstvo za rad, porodicu i socijalna pitanja da, zajedno sa Ministarstvom za kulturu i Upravom za kulturnu baštinu, razmotri ovu problematiku i o njoj zauzme stručno mišljenje kako bi se na osnovu toga sagledala adekvatna rešenja.

Partizanske svečanosti i sećanja

I u proteklom periodu širom Slovenije održane su mnoge manifestacije koje podsećaju na ličnosti i događaje iz vremena NOB-a, kao i na žrtve nacifašističkog terora. "Glas istine" pominje neke od njih:

- U čast tri partizanske patrolne koje su se 1944. popele na Triglav i 60. godišnjice

osnivanja Prešernove brigade, i ove godine je organizovan pohod na najviši vrh Slovenije, a među 500 učesnika bilo je 177 članova Saveza boraca NOB Slovenije. Centralna svečanost održana je ispred hotela "Šport" na Pokljuki gde je oko šest hiljada ljudi dočekalo učesnike pohoda na Triglav. Na ovom skupu govorio je Jože Božič, vršilac dužnosti predsednika Glavnog odbora boračke organizacije Slovenije koji je potom na ratnu zastavu Prešernove brigade, zajedno sa njenim nekadašnjim komandantom Dušanom Švarom-Duletom, stavio spomen-traku.

- Pred ratnim partizanskim zastavama i uz učešće počasne jedinice Slovenačke vojske, u Semiču je održana centralna svečanost povodom 60. godišnjice osnivanja 7. korpusa i 11 jedinica koje su ratovale u sastavu te najbrojnije slovenačke partizanske formacije. Župan opštine Semič Janko Bukovec poželeo je dobrodošlicu učesnicima, slovenački ministar za odbranu dr Anton Grizold je u svom govoru odao priznanje učesnicima NOB-a, a o borbenom putu 7. korpusa i jedinica u njegovom sastavu govorio je general Lado Kocijan.

- Mnogobrojni građani Kopra i gosti ispunili su 4. jula Titov trg u ovom gradu da bi prisustvovali proslavi Dana borca i državnosti.

- Borci Bleda pod Lipancom su podsetili da se tu, pre 60 godina, dogodila tragedija - zbog izdaje poginulo je 13 partizana, a 22 su dospela u ozloglašeni zatvor u Begunju gde su neki streljani a neki prosleđeni u logore smrti. Ovoj spomen-svečanosti

Prilozi za "Glas istine"

U međuvremenu, od prethodnog pa do pripreme ovog broja lista, svojim materijalnim prilozi "Glas istine" su poduprli čitaoci iz Slovenije kojima se redakcija zahvaljuje:

Miha Butava, Sreten Živanović, Silvo Gorenjc, Janka Šolinc, Marko Kosin, dr Dušan Nečak, dr Marko Vrhunec, Stane Stanič, Dušan Švara, Alojz Vrhovec, Andrej Marinc, dr Milivoje Veličković, Janko Smole, dr Bojko Bučar, dr Drago Flis, Silvo Banovec, Frante Krmel.

pridružila su se i tri od četiri živa borca tadašnje 2. čete Pokljuškog bataljona.

- Povodom 60. godišnjice proboja Gorenjske brigade iz nemačkog obruča boračka organizacija Žiri i Skupnost boraca 7. SNOU brigade "France Prešern" organizovali su spomen-svečanost kod obnovljene spomen-kosturnice u kojoj je sahranjeno 28 neznanih partizana. Inicijator obnove spomenika bio je Tone Seljak ispred čije se kuće nalazi spomenik, organizator Zlatko Padovec, a brigu o spomeniku preuzelo je Udruženje ribolovaca Žiri.

DRUGO IZDANJE "BESMISLENIH YU-RATOVANJA"

I dalje aktuelno

Knjiga Ilije T. Radakovića "Besmislena Yu-ratovanja" pred čitaocima prvi put se pojavila 1997. godine. Interesovanje koje je izazvala nalagalo je da se priredi i štampa njeno drugo, u izvesnoj meri dopunjeno i popravljeno izdanje. Ocene u njoj izrečene pre više od šest godina i dalje su aktuelne. Tek poneku napisanu rečenicu bilo je potrebno uskladiti sa informacijama koje su u međuvremenu, naročito tokom haškog suđenja i posle ubistva predsednika Vlade Srbije Zorana Đinđića, izbile na videlo a koje su, kada su pisani prilozi od kojih je satkana ova knjiga, autoru bile nedostupne ili je mogao samo da ih sluti.

Neposredan povod da se krene u mukotrpan posao pisanja ove knjige dok su ratovanja bila u punom jeku - bilo je oglašavanje Veljka Kadijevića, sekretara za narodnu odbranu i načelnika Štaba Vrhovne komande SFRJ (1988-1992), generala koji je, povinujući se politici bezumlja, otpočeo besmislena vojevanja na prostorima nekadašnje Jugoslavije. Kadijevićevo "Moje viđenje raspada - vojska bez države" ("Politika", juni 1993) nesumnjivo je zahtevalo ne samo politički nego i vojno-stručni komentar. Uočavajući tu potrebu zajedno sa istomišljenicima - prvenstveno pripadnicima generacije koja je stvarala i decenijama razvijala Jugoslovensku narodnu armiju kao vojsku svih naroda zajedničke države - Ilija Radaković je izabrao teži i ambiciozniji pristup - da istovremeno bude analitičar i svedok, da tumači tragična zbivanja ne kao neutralni posmatrač već kao aktivni učesnik u nemirenju sa političkom opcijom za koju je unapred znao da može da izazove samo katastrofalne posledice.

Uveren da "nema prave perspektive ako ostanu laži, prevare, obmane, iluzije, poluinformacije, ako se zločinci kite oreolima heroja" posle besmislenih ratova koje su proizveli na ovim prostorima, Radaković svim stranicama svoje knjige naglašava da "niko nema prava da bude zaštićen nijednom prećutanom činjenicom, niti obzirom bilo koje vrste". Zbog toga iznosi na svetlost dana činjenice i dokumente i iz prethodnog perioda kada je i sam bio u vrhovima JNA, a to čini da bi ukazao na genezu potonjih događanja, na borbu liberalno-demokratskih i dogmatskih snaga u državi i vojsci jer se samo tako i može objasniti ono što se dogodilo. Radaković pri tome dokazuje da se tragičan rasplet mogao izbeći i da je čak bila dužnost vodećih ljudi i u državi i u Armiji da tragediju spreče. Njegova je teza da je do besmislenih ratova došlo ne zbog Ustava SFRJ i principa na kojima se zasnivala federalna Armija, takvih kakvi su bili, nego baš zato što se nisu poštovali, odnosno zbog toga što je vojni vrh, priklonivši se politici jednog republičkog rukovodstva, napustio

osnovne principe na kojima se zasnivala ta vojska potčinivši je interesima, i to lažnim, jednog naroda, čime je ona, suprotstavljena svim drugim narodima i federalnim jedinicama, prestala da postoji i kao jugoslovenska i kao narodna.

Osporavajući Kadijevićevo viđenje, Radaković potvrđuje da se pri odlučivanju Kadijević oglušio o mnoga upozorenja i mnogo toga što mu je bilo poznato pa čak i o ono što je sam svojevremeno zastupao. Pri ukazivanju na odgovornost Kadijevića kao eksponenta jedne politike i njenog vojnog izvršioca, autor "Besmislenih Yu-ratovanja" krug odgovornih širi na sve koji su uticali na formulisanje te politike, učestvovali u pokušaju da se ona realizuje, podržavali je i na razne načine manipulirali širokim narodnim masama paleći sve nacionalšovinističke fitilje. Jedna od najvećih vrednosti knjige upravo je u tome što se ne nastupa u ime jednog već u ime svih jugoslovenskih naroda pogođenih ratnom apokalipsom. Zato, za razliku od nekih drugih knjiga koje se bave istom problematikom, ova u svim državama koje sada postoje na prostorima nekadašnje Jugoslavije može da bude prihvaćena kao objektivna i principijelna, baš kao što postoji realna mogućnost da je svuda osporavaju

Nedavno je štampano drugo dopunjeno izdanje knjige Ilije T. Radakovića "Besmislena Yu-ratovanja" čije je prvo izdanje naišlo na zapaženo interesovanje u svim delovima nekadašnje zajedničke države i odavno rasprodato. Članovi Društva knjigu mogu da nabave po pristupačnoj ceni. "Glas istine" objavljuje izvode iz predgovora novom izdanju "Besmislenih Yu-ratovanja".

ekstremeni nacionalisti i ostali ratni huškači, bez obzira kojoj naciji pripadaju.

U Radakovićevoj knjizi brojni su dokazi da je ispisivana nemirenjem i očajničkim pokušajima da se zaustave lančane lavine pomahnitalog nacionalističkog populizma. Učesnici narodnooslobodilačke borbe 1941-1945, oni najdosledniji i najhrabriji među njima, znajući dobro sve strahote rata i kuda vode međunacionalne mržnje, ukazivali su da je put kojim se krenulo - direktna prečica za sunovrat. Malo je, na žalost, bilo spremnih da ih čuju, još manje hrabrih da ih slede.

Bila su to vremena kojih se sada svi nerado sećaju. U ljudskoj je prirodi da se ružno što pre zaboravi. Time se, međutim, svi ne mogu podjednako zaklanjati jer im ni motivi nisu isti. Jedni se stide jer su u međuvremenu postali svesni da su i svojom nebudnošću, zatvaranjem očiju i nečinjenjem, postali saučesnici zla. Drugi bi da se najpre prebrišu njihovi zločini, te da se tako ne suoče sa odgovornošću za neizmerno bolne žrtve i nemerljiva stradanja nevinih. Podsetnika da svako nedelo mora da bude razjašnjeno i sankcionisano - ni u kom slučaju ne može da bude mnogo pa je i u tom smislu dragocena i ova knjiga.

Knjiga je nastajala u okolnostima kada su ljudima sa "nepodobnim" imenima i prezimenima poštanski sandučići punjeni otrovnim porukama, kada su mediji objavljivali pozive da se autoru i njemu sličnim "zabrani da dišu beogradski vazduh". Nisu, doduše, navodili kako da se to učini ali se na osnovu mnogih i do danas nerazjašnjenih dogodovština sa upotrebom raznih kalibara i eksplozivnih punjenja - davalo naslutiti kako bi se to moglo realizovati. Navođeni su "argumenti" da dotični nisu dostojni državljanstva sredine kojoj su "okrenuli leđa" u "sudbonosnim trenucima za ostvarivanje nacionalnih i državnih interesa", itd, itd. Za sve to - sudbina Ivana Stambolića najtragičnija je i najupečatljivija paradigma.

"Besmislena Yu-ratovanja" predstavljaju tešku optužnicu za mnoge ljude koji su direktno naznačeni i to za konkretno opisana dela. Mnogi su nedvosmileno prozvani da se brane ili da demantuju. To je, međutim, i poziv i putokaz institucijama nadležnim za pravdu i kažnjavanje nedela pa nije zanemarljiva ni ta vrednost knjige.

ŽIRO I DEVIZNI RAČUN

Novi žiro-račun Društva za sve uplate, uključujući i članarinu, je:

3 5 5 0 0 0 0 0 1 0 1 9 1 9 4 8 3

Vojvođanska banka AD Novi Sad - Filijala Beograd

Naziv: Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi 1941-1945, Beograd, Sremska 2

Kod iste banke otvoren je i devizni račun Društva. Za devizne uplate potrebno je navesti:

DEUTDEFF (Deutsche Bank AG, Frankfurt)

9 3 6 5 2 8 9 0 0

VBUBYU 22 - Vojvođanska banka Novi Sad

Srbija i Crna Gora (Yugoslavija)

5 4 0 1 - 7 0 6 0 0 3 1 / 2 2

Društvo za istinu o NOB, Beograd, Sremska br. 2

GLAS ISTINE

List Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. Redakcija Sremska 2, međusprat, telefon 638-520; uređuje uređivački odbor, glavni i odgovorni urednik Nebojša Dragosavac; štampa Udruženje "Nauka i društvo", Božidara Adžije 11/a. List je pod brojem 2727 upisan u registar i mišljenjem Ministarstva kulture i javnog informisanja Republike Srbije oslobođen plaćanja poreza na promet. ISSN 1451-2270